

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA
TEISĖS KATEDRA

GINTARĖ VESELGAITĖ
APLINKOSAUGOS TEISĖ

VIEŠOJO INTERESO GYNIMO APLINKOSAUGOS SRITYJE PROBLEMATIKA

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – Dr. Linas Meškys

Kaunas, 2020

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. VIEŠASIS INTERESAS IR APLINKOSAUGA.....	7
1.1. Viešojo intereso samprata ir atribojimas.....	8
1.2. Viešojo intereso apibrėžimas teisės aktuose ir teismų praktikoje	12
1.3. Viešasis interesas aplinkosaugos srityje	17
2. SUBJEKTAI, TURINTYS TEISĘ KREIPTIS Į TEISMĄ DĖL VIEŠOJO INTERESO GYNIMO	21
2.1. Prokuroro teisė ginti viešąjį interesą.....	27
2.2. Viešojo administravimo subjektų teisė ginti viešąjį interesą	31
2.3. Suinteresuotos visuomenės teisė ginti viešąjį interesą.....	34
2.3.1. Visuomenės galimybės kreiptis į teismus vadovaujantis Orhuso konvencija.....	36
2.3.2. Visuomeninėms organizacijoms keliami reikalavimai kreipiantis į teismus	40
3. VISUOMENINIŲ ORGANIZACIJŲ GALIMYBIŲ KREIPTIS Į TEISMUS UŽSIENIO ŠALYSE APŽVALGA	48
3.1. Latvijos Respublikos apžvalga	50
3.2. Austrijos Respublikos apžvalga.....	51
3.3. Danijos Karalystės apžvalga	52
3.4. Nyderlandų Karalystės apžvalga	53
IŠVADOS.....	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	57
ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA.....	69
ABSTRACT IN ENGLISH.....	69
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	70
SUMMARY IN ENGLISH.....	71
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	72

IVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas ir naujumas. Žmogus yra savo aplinkos kūrėjas, o aplinka yra žmogaus gyvenimo pagrindas¹. Aplinka ir jos apsauga šiuolaikinėje visuomenėje ypatingai vertinama, kadangi pagaliau suprasta, kad svarbiausia visuomenės vertybe turėtų būti laikoma ne auganti ekonomika ir didėjanti gamyba, o tik natūrali gamtinė aplinka, kuri mums suteikia gryną orą, tinkamas gyvenimo sąlygas, ir kurią kiekvienas iš mūsų turime puoselėti ir saugoti. Besivystanti industrializacija suteikė visuomenei ne tik teigiamų savybių, bet sukėlė begales neigiamų pasekmių, kurios vienaip ar kitaip paveikė ne kelių asmenų, o visos mūsų visuomenės teises bei teisėtus interesus.² Ir nors valstybė privalo saugoti aplinką nuo neigiamų poveikių ir tam egzistuoja įgaliotos institucijos – to ne visada pakanka. Dėl šios priežasties visuomenė pradėjo atsakingiau žvelgti į gamtinės įvairovės išsaugojimą, išteklių tausojimą, mažesnę vartojimą ir apskritai į aplinką ir jos apsaugą. Aplinkosaugai skiriama vis daugiau dėmesio ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio šalyse, kadangi kiekvienas žmogus, nesvarbu kur jis gyventų, turi fundamentalią teisę į švarią, saugią aplinką ir tinkamas gyvenimo sąlygas. Būtent todėl švari, saugi aplinka vienareikšmiškai yra svarbi kiekvienam iš mūsų. Siekiant užtikrinti tinkamą aplinką, kurioje gyvename, privalome imtis visų būtinų ir įmanomų priemonių apsaugoti ją. Vienas iš svarbiausių teisinių garantų, norint apginti visuomenės pamatines vertybes, teises bei interesus yra viešasis interesas³. Juo vadovaudamiesi, galime imtis tam tikrų priemonių, kad būtų apginta mus supanti aplinka. Tačiau šioje srityje susiduriama su nemažai problemų, kurios vienaip ar kitaip trukdo, draudžia ar riboja galimybes pasinaudoti viešuoju interesu ir jo teikiama teisine pagalba, ginant aplinką. Kadangi viešojo intereso gynimo problemos baudžiamojoje, administracinėje ir civilinėje teisėje išnagrinėtos gana plačiai ir išsamiai, dabar kyla poreikis nagrinėti viešojo intereso gynimą sparčiai besivystančioje aplinkosaugos teisėje. Pastebimas mokslinių bei teisinių žinių trūkumas bei informacijos viešinimas apie viešojo intereso gynimą ir gynime kylančias problemas bei jų sprendimo būdus aplinkosaugos srityje, todėl be galo aktualu atlikti išsamesnius mokslinius tyrimus, išanalizuojant viešojo intereso gynimo aplinkosaugos srityje problematiką.

¹„1972 m. Jungtinių Tautų Žmogaus aplinkos konferencijos deklaracija“, žiūrėta 2020 m. sausio 16 d., <http://www.un-documents.net/aconf48-14r1.pdf>.

²Egidijus Krivka, *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese*, (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009), 7.

³*Ibid*

Tiriama problema. Viešojo intereso gynimo aplinkosaugos srityje problematika kyla dėl viešojo intereso sampratos neapibrėžtumo, kadangi ši samprata vis dar neapibrėžta nei teisminėje praktikoje, nei mokslinėje literatūroje. Tai sukelia problemas praktikoje, kadangi sunkina galimybę atpažinti viešojo intereso egzistavimą tam tikrose situacijose ir komplikuoja galimybes jį apginti. Problematika taip pat pastebima viešojo intereso gynimo srityje, kadangi aplinkosaugos srityje jis nėra pakankamai apginamas. Kiekvienam subjektui, galinčiam ginti viešąjį interesą, kyla įvairių sunkumų įgyvendinant šią jiems suteiktą teisę. Pagal tarptautinę teisę, visuomenei privalo būti suteikiamos kuo platesnės galimybės kreiptis į teismus aplinkosauginiais klausimais, tačiau Lietuvoje ir kitose užsienio šalyse tai vis dar nėra užtikrinama.

Baigiamojo darbo tiriamos problemos ištyrimo lygis. Yra nemažai praktikų bei teoretikų, kurie nagrinėję viešąjį interesą administracinės, civilinės ar baudžiamosios teisės tematikoje. Tačiau tokių, kurie būtų analizavę viešąjį interesą aplinkosaugos srityje yra nedaug. Viešojo intereso gynimo problemas civiliniame procese išnagrinėjo doc. dr. Egidijus Krivka,⁴ kuris aptarė intereso sąvoką, reikšmę bei vartojimo sritis. Viešojo intereso gynimo sąvoką įvairiomis prasmėmis bei jo principus išnagrinėjo ir prof. habil. dr. Valentinas Mikelėnas⁵. Prof. Mike Feintuck iš Didžiosios Britanijos Oxfordo universiteto savo knygoje⁶ išanalizavo viešąjį interesą ir aptarė, kaip jis pritaikomas praktikoje. Diana Korsakaitė savo knygoje⁷ išanalizavo viešojo intereso sampratą ir jo taikymą valstybiniame reguliavime. Aplinkosauginius klausimus taip pat yra nagrinėjęs prof. dr. Eduardas Monkevičius⁸, kuris apibūdino viešojo intereso sampratą aplinkosaugos ginčiuose, išanalizavo objektą ir subjektus, turinčius teisę ginti viešąjį interesą. Indrė Žvaigždininė ir Rasa Ragulskytė-Markovienė⁹ bendru darbu išanalizavo teisę kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais ir šios teisės įgyvendinimo galimybes. Apie viešojo intereso gynimą aplinkosaugos srityje įvairiose Europos Sąjungos šalyse nagrinėjo Nicolas de Sadeleer ir Gerhard

⁴Egidijus Krivka, „Viešojo intereso gynimo problemos civiliniame procese“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2006). <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2664/2468>.

⁵Valentinas Mikelėnas, *Civilinis procesas pirmoji dalis* (Vilnius: Justitia, 1997).

⁶Mike Feintuck, „The Public Interest in Regulation“ (Published 2004).

⁷Korsakaitė, Diana. „Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas“. *Ekonomika* 76 (2006): 43.

⁸Eduardas Monkevičius, „Viešojo intereso gynimo problema, aplinkosaugos ginčiuose“, *Socialinių mokslų studijos* 1, 1 (2009): 38.

⁹Žvaigždininė Indrė ir Ragulskytė-Markovienė Rasa. „Teisė kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais: įgyvendinimo galimybių paieška“ iš *Teisės viršenybės link*, Bronius Sudavičius (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2019).

http://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2019/06/teises_virsenybes_link_145x205mm_INTERNETUI_geras.pdf.

Roller¹⁰. Nevyriausybinų organizacijų vaidmenį aplinkosauginėse bylose išnagrinėjo A.T. Marseille ir Jan H. Jans¹¹. Paminėtų autorių darbais remtasi tik ta apimtimi, kuri susijusi su magistro baigiamojo darbo tema.

Baigiamojo darbo reikšmė ir originalumas. Viešojo intereso gynimas aplinkosaugos srityje yra menkai nagrinėtas, todėl neišvengiamai kyla poreikis šią temą analizuoti plačiau. Įvairūs papildomi moksliniai tyrimai, susiję su viešojo intereso gynimu aplinkosaugoje, yra svarbūs sparčiai populiarėjančios aplinkosaugos teisės mokslo teorijai ir praktikai.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti viešojo intereso gynimo aplinkosaugos srityje problematiką.

Tyrimo uždaviniai. Tam, kad būtų pasiektas tyrimo tikslas, iškeliami tokie uždaviniai:

1. Atskleisti viešojo intereso sampratą ir jos sąsają su aplinkosauga.
2. Išanalizuoti subjektus, turinčius teisę kreiptis į teismus dėl viešojo intereso gynimo aplinkosaugos srityje.
3. Apžvelgti pagrindinius reikalavimus visuomeninėms organizacijoms kreipiantis į teismus Latvijos Respublikoje, Austrijos Respublikoje, Danijos Karalystėje ir Nyderlandų Karalystėje.

Tyrimo metodika. Mokslinės literatūros analizės metodas – šiuo metodu analizuojami mokslinės literatūros šaltiniai, įvairūs moksliniai darbai. Teisinių dokumentų analizė – juo analizuojama teismų praktika, įstatymai, poįstatyminiai aktai, tarptautiniai bei Europos Sąjungos teisiniai dokumentai. Lyginamasis metodas – šiuo metodu lyginami mokslininkų apibūrinimai, pasisakymai, lyginama teismų praktika ir įstatymų nuostatos, lyginamas Lietuvos ir užsienio teisės taikymas. Apibendrinimo metodas – šiuo metodu formuluojamos išvados.

Tyrimo struktūra. Magistro baigiamasis darbas yra suskirstytas į 3 dalis. *Pirmojoje* darbo dalyje analizuojama viešojo intereso samprata ir jos neapibrėžtumas, įvertinama viešojo intereso sąsaja su aplinkosauga. *Antrojoje* darbo dalyje analizuojamos prokuroro, viešojo

¹⁰Nicolas de Sadeleer, Gerhard Roller, „Access to Justice in Environmental Matters“, EUROPA, žiūrėta 2020 m. vasario 19 d., http://ec.europa.eu/environment/aarhus/pdf/accesstojustice_final.pdf.

¹¹A. T. Marseille, Jan H. Jans, „The Role of NGO's in Environmental Litigation Against Public Authorities: Some Observations on Judicial Review and Access to Court in the Netherlands“, SSRN, žiūrėta 2020 m. vasario 17 d., https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1677819_code728091.pdf?abstractid=1677819&mirid=1.

administravimo institucijų, suinteresuotos visuomenės teisės ginti viešąjį interesą aplinkosaugos srityje. *Trečiojoje* darbo dalyje apžvelgiamos visuomeninių organizacijų galimybės kreiptis į teismus aplinkosauginiais klausimais užsienio šalyse. *Darbo pabaigoje* pateikiamos išvados. Viso darbo apimtis: 72 puslapiai.

Ginamasis teiginys. Dabartinis teisinis reglamentavimas neužtikrina pakankamo viešojo intereso apgynimo aplinkosaugos srityje.

1. VIEŠASIS INTERESAS IR APLINKOSAUGA

Mūsų gyvenimo kokybė priklauso nuo mus supančios aplinkos, todėl aplinkos apsauga turi milžinišką reikšmę siekiant tinkamos ne tik dabartinės, bet ir būsimųjų kartų gyvenimo kokybės. Dar senovėje buvo suprasta, kad žmogus yra priklausomas nuo aplinkos. Deja, žmonės šimtmečius sąmoningai ir intensyviai veikė aplinką, todėl XXI amžiuje industrializacijos padariniai jau yra viršiję priimtinas aplinkosaugines ribas. Sparčiai didėjanti aplinkos tarša, dėl kurios gamta menksta nespėdama apsivalyti, nykstanti biologinė įvairovė, užkrečiamų ligų plitimas, menkinantis žmonių sveikatą, neaprepiamas gamtos išteklių naudojimas didėjant žmonių populiacijai, senkantys neatsikuriantys gamtos išteklių, kurių gali nebelikti būsimosioms kartoms – visa tai atspindi visai žmonijai kylančią grėsmę. Privalome kuo skubiau pervertinti turimas vertybes, nes žmonija, kuri mąsto ir elgiasi ekologiškai, nesirengia kovoti su gamta, bet siekia darnos ir santarvės su ja.¹² Todėl privalome kalbėti apie poreikį saugoti ir ginti sveiką gyvenamąją aplinką, kuri yra mūsų visų išgyvenimo garantas. Visuomeninius gamtinės aplinkos kokybės išsaugojimo ir gerinimo santykius, siekiant užtikrinti visos visuomenės ir kiekvieno žmogaus konstitucinę teisę į saugią aplinką, reguliuoja aplinkosaugos teisė. Ji šiuolaikinėje visuomenėje yra viena iš reikšmingiausių ir sparčiausiai besivystančių teisių Lietuvoje, Europos Sąjungoje bei tarptautiniame lygmenyje. Tačiau vien teisė yra nepajėgi užtikrinti aplinkos apsaugos, todėl turi būti pasitelkiama visuomenė, kuri, visų pirma, turi suvokti, kad aplinka – žmonių teisė, kurią reikia apsaugoti. Aplinką galima ginti pasinaudojant viešojo intereso pagalba, kadangi jis laikomas teisiniu garantu, kuriuo visuomenė gali apginti savo pamatines vertybes bei interesus. Tačiau viešojo intereso samprata vis dar nėra apibrėžta, todėl kiekvienu konkrečiu atveju sunku viešąjį interesą atpažinti, nesumaišyti jo su privačiais interesais bei apskritai pasinaudoti viešojo intereso gynimo garantija. Siekiant išanalizuoti viešojo intereso gynimo aplinkosaugos srityje galimybes ir kylančias problemas, turime atskleisti viešojo intereso sampratos įvairovę ir jos neapibrėžtumą, o taip pat turime išanalizuoti aplinkos apsaugos sąsają su viešuoju interesu.

¹²Evaldas Vėbra, *Aplinkos apsauga ir darnaus vystymosi politika* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008), 6-7.

1.1. Viešojo intereso samprata ir atribojimas

Sąvoka „viešasis interesas“ yra dažnai sutinkama, tačiau jos tikroji reikšmė ne visada aiški. Teisės aktuose nepateikiama universalūs ir aiški viešojo intereso apibrėžtis. „Banali tiesa: viešojo intereso sąvoka sunkiai apibrėžiama; dėl jos turinio nesutariama; visus ar bent daugumą tenkinančio vieno apibrėžimo nėra“¹³. Jau daugelį metų viešojo intereso sampratos neapibrėžtis yra diskutuotina tema, kurioje vieningas atsakymas vis dar nėra priimtas. Kiekvienu atveju teismui tenka aiškintis, ar konkretus interesas gali būti laikomas viešuoju, ar ne. Toks viešojo intereso neapibrėžtumus kelia nemažai sunkumų siekiant tinkamai apginti viešąjį interesą, taip pat apsunkina galimybę subjektams, atsakingiems už viešojo intereso gynimą, atpažinti viešojo intereso egzistavimą tam tikrose situacijose.

Lingvistiniu požiūriu žodis „interesas“ (lot. *interesse* - dalyvauti)¹⁴ suprantamas kaip tikslas, siekimas, reikalas arba svarbus, rūpinamas dalykas, nauda ar susidomėjimas¹⁵. O žodis „viešas“ reiškia – visiems skirtas, visuomenės naudojamas¹⁶. Vadinasi, aiškinantis pažodžiui, viešuoju interesu gali būti laikomas visiems skirtas bei rūpinamas dalykas. Svarbu suprasti tai, kad intereso viešumas reiškia, jog jo subjektas yra pati visuomenė, kuri išreiškia pagrindinius savo poreikius. Viešojo intereso sąvoką yra bandoma apibrėžti įvairiose mokslo srityse, pavyzdžiui, politologijoje teigiama, kad viešasis interesas yra visuomenės narių bendras interesas¹⁷, o filosofijos moksle teigiama, kad „interesas – tai vertė, vertybė, tai, kas reikšminga“¹⁸. Sociologai teigia, kad viešąjį interesą nustato visuomenės dauguma, kurio po to siekia valstybinės institucijos¹⁹. Teisinėje literatūroje pateikiamos įvairios viešojo intereso sampratos, pavyzdžiui, E. Monkevičius analizuodamas viešojo intereso sampratą nurodė, kad viešasis interesas yra Konstitucijos, o taip pat ir įstatymų saugomas visuomenės ar jos dalies interesas²⁰. Labai panašiai sampratą apibūdina ir E. Krivka, kuris numato, kad „viešasis interesas – tai objektyviai egzistuojantys teisės saugomi ir ginami visuomenės ir jos atskirų grupių bendri neindividualizuoti

¹³Egidijus Kūris, „Viešasis interesas: teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija“, *Notariatas*, 13 (2012): 48, https://www.notarurumai.lt/site/download?file=5b105c1fb128bNotariatas_Nr13.pdf&path=%2Fimages%2Fpublications.

¹⁴Vytautas Kvietauskas, *Tarptautinių žodžių žodynas* (Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985) 216.

¹⁵Dabartinis Lietuvių kalbos žodynas, Lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema, žiūrėta 2019 m. lapkričio 7 d., <http://lkiis.lki.lt/dabartinis>.

¹⁶*Ibid*

¹⁷Iain McLean, Alistair McMillan, *Concise Oxford Dictionary of Politics* (Oxford: Oxford University Press, 2003), 326.

¹⁸Е.Ф. Губский, *Философский энциклопедический словарь* (Москва: Инфра-М 2006).

¹⁹David L. Sills, *International Encyclopedia of the Social Sciences* (New York: The Macmillan Company & The Free Press, London: Collier Macmillan, 1972) 170.

²⁰Monkevičius, *supra note*, 8: 40.

(nepriklausantys konkrečioms asmenims) socialiniai poreikiai, kuriuos lemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje (bendrosios gerovės) siekiai²¹. Šių sampratų kontekste galime suprasti, kad viešasis interesas yra visuomet įstatymų saugomas, tačiau E. Krivka dar pabrėžia, kad viešasis interesas yra tarsi visuomenės ar jos grupių tuometiniai egzistuojantys socialiniai poreikiai. Svarbu suprasti, kad šiuolaikinėje visuomenėje be galo greitai keičiasi žmonių nuomonės, poreikiai, vertybės, todėl gali keistis ir viešojo intereso suvokimas bei vertinimas. J. Gumbys teigia, kad viešasis interesas negali būti suprantamas kaip bet koks visuomenės susidomėjimas ar konkrečių grupių, asmenų diskutuotinas interesas. Tai turėtų būti suprantama kaip bendras gyventojų turimas interesas, susijęs su jų gyvenamosios vietos ar valstybės klausimais. Pagal J. Gumbį viešąjį interesą saugo teisė, kurios privalo laikytis kiekvienas visuomenės narys ir kurią užtikrina valstybės taikomos prievartos priemonės.²² Pagal pateiktą sampratą taip pat suprantama, kad viešasis interesas yra saugomas įstatymo ir jis negali būti reikšmingas tik kai kuriems žmonėms ar kai kurioms žmonių grupėms. Pabrėžtina, kad viešasis interesas turi atspindėti visos visuomenės interesus. A. Mackonis apibūdina viešojo intereso sampratą kaip visuomenės interesą, kuris yra bendra turima vertybė arba viešasis interesas kaip moralinis imperatyvas.²³ Šis autorius remiasi visuomenės moralinėmis vertybėmis, kurios gali atspindėti viešojo intereso buvimą. D. Korsakaitė viešąjį interesą apibūdina kaip didžiausios naudos išraišką ar net aukštesnį tikslą.²⁴ Tačiau tai, ar galima išaukštinti vieną kažkurį interesą labiau nei kitus, yra diskutuotinas klausimas.

Mokslinėje literatūroje pateikiamos ir įvairios viešojo intereso koncepcijų klasifikacijos, pavyzdžiui, F. J. Soraufas²⁵ ir A. Mackonis išskiria penkis būdus, kuriais galima aiškinti viešojo intereso apibrėžimą: visuomenės interesas gali būti suprantamas kaip bendra vertybė; viešasis interesas gali būti kaip tam tikrų interesų balansas; viešasis interesas kaip visuomenės moralinis imperatyvas; viešasis interesas kaip neapibrėžtas dalykas; viešasis interesas kaip išmintingas tikslas ar norma.²⁶ Šie mokslininkų pateikiami penki būdai gana abstrakčiai apibūdina viešojo intereso sampratą, todėl vis tiek nėra lengva jį identifikuoti tam tikroje situacijoje. U. Trumpulis teigia, kad viešasis interesas yra žmogaus ir jo teisių pirmumu pagrįstas interesas, kuris užtikrina

²¹Egidijus Krivka, „Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje“, *Jurisprudencija, mokslo darbai*, 10, 100 (2007): 18.

²²Jaunius Gumbys, „Public interest: problem of conceptualisation“, *Socialiniai mokslai* 1, 51 (2006): 16.

²³Adolfas Mackonis, „Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė“, *Teisės problemos* 2, 64 (2009): 94-95.

²⁴Korsakaitė, *supra note*, 7.

²⁵Sorauf F. J. The Public Interest Reconsidered, *The Journal of Politics* 4 (1957): 616-639.

²⁶Mackonis, *op. cit.*

Konstitucijoje įtvirtintų tikslų įgyvendinimą²⁷. Taip pat U. Trumpulis nagrinėjo viešojo intereso koncepcijų įvairovę. Viena iš autoriaus aprašomų koncepcijų – procedūrinė viešojo intereso koncepcija, kuri grindžiama prielaida, jog konkretūs sprendimai ir jų sukeltos pasekmės atitiks viešąjį interesą, jeigu jis bus priimtas vadovaujantis pagrindinėmis, dažniausiai valstybių konstitucijose numatytomis taisyklėmis²⁸. Vadovaujantis šia koncepcija manytina, kad laikantis Konstitucijos principų, kuriuos palaiko didžioji visuomenės dalis, neišvengiamai įgyvendinamas ir viešasis interesas. Dar viena išskirta mokslininko koncepcija: bendrųjų vertybių viešojo intereso koncepcija – čia viešasis interesas yra tikslas, kurio turi siekti individai, visuomenė bei valstybė²⁹. Pagal šią koncepciją, viešasis interesas kyla ne iš individų asmeninių pageidavimų, o iš idealų, kurių kiekvienas asmuo turėtų siekti. Tokiu būdu suderinami individualūs bei grupių interesai, kurie juos ir nukreipia tinkama linkme. Vertinant Lietuvos Respublikos (toliau – LR) teismų praktiką konstatuota, kad Lietuvoje bendrųjų interesų viešojo intereso koncepcija yra laikoma pagrindine.³⁰ Dar viena koncepcija, apibūdinanti viešąjį interesą yra bendrojo intereso koncepcija – joje viešasis interesas yra suprantamas kaip visiems visuomenės nariams bendrų interesų visuma arba kaip interesas, kuris būtų visiems bendras, jeigu kiekvienas visuomenės narys būtų racionalus ir nešališkas.³¹ Ši koncepcija pasižymi tuo, kad viešasis interesas yra vertinamas tik tuomet, kai yra palaikomas visų visuomenės narių ir jie yra suinteresuoti. Taigi, įvairios viešojo intereso koncepcijos nepateikia vienos ir aiškios viešojo intereso sampratos, tačiau manytina, kad jų įvairovė vis vien padeda greičiau ir lengviau identifikuoti viešąjį interesą bei suprasti jo reikšmę.

Analizuojant viešojo intereso sampratą ir suprantant, kad ji nėra konkrečiai apibrėžta, reikia paminėti ir privataus bei viešojo intereso atribojimo problematiką. „*Viešasis interesas, kaip bendras valstybės, visos visuomenės ar visuomenės dalies interesas, turi būti derinamas su individo autonominiiais interesais, nes ne tik viešasis interesas, bet ir asmens teisės yra konstitucinės vertybės*“³². Todėl Konstitucijoje įtvirtintos vertybės negali būti išaukštinamos ar atvirksčiai nužeminamos, turi būti užtikrinama teisinga pusiausvyra. Tačiau pasitaiko atvejų, kai susikerta du interesai – viešasis ir privatus. Kadangi nėra numatytos konkrečios sampratos ar konkrečių kriterijų, siekiant atpažinti viešąjį interesą, būna gana sunku identifikuoti, ar byloje yra

²⁷Ugnius Trumpulis, „Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas“, *Socialinių mokslų studijos*, 2, 6 (2010): 134.

²⁸Ugnius Trumpulis, „Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas“, *Socialinių mokslų studijos* 4,8 (2010): 217–231.

²⁹*Ibid*

³⁰*Ibid*, 228 – 229.

³¹*Ibid*, 217–231.

³²„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2020 kovo 15 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta275/content>.

pažeistas viešasis ar privatus interesas, o taip pat sunku suprasti, ar subjektas kreipiasi į teismą siekdamas apginti savo subjekcinį interesą ar viešąjį visuomenės interesą. Kaip jau buvo minėta, dėl visuomenėje sparčiai vykstančių ekonominių, socialinių ir kitų procesų yra gana nelengva atpažinti būtent tuo metu visuomenėje vyraujančią viešąjį interesą ir tuo labiau jį atriboti nuo privataus intereso. Pasitaiko atvejų, kuomet piktnaudžiaujama prisidengiant viešojo intereso gynimu, bandant apginti savo subjekcinį interesą. Paprastai tariant, privatus interesas tapatinami su konkrečiu asmeniu, o viešieji interesai priklauso visai visuomenei, kadangi jie neturi jokio asmeninio savininko. Teismų praktika tai patvirtina: „*Kai pareiškėjas savo skundą grindžia tuo, kas yra reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar jos daliai, vertintina, kad pareiškėjas gina viešą interesą. Pažymėtina, kad viešojo intereso gynimas susijęs ne su konkrečių asmenų teisių ar interesų pažeidimu, bet su neindividualizuotu visuomenės, jos dalies ar tam tikrų asmenų grupių teisių bei interesų pažeidimu*“³³. Vadinasi, viešojo intereso pažeidimas yra ne asmens subjekcinės teisės, o įstatymais saugomų interesų pažeidimas. Atsižvelgiant į darbo temą svarbu pažymėti ir tai, kad aplinkosaugos sritis yra išskiriama iš kitų, kadangi jos apsauga yra susijusi su kiekvienu iš mūsų, todėl aplinkos apsauga yra suinteresuotas kiekvienas visuomenės narys. Dėl šios priežasties tam tikrais atvejais viešojo ir privataus intereso atskirti kaip ir nebūtina, kadangi jie dažnai sutampa, todėl ginant viešąjį interesą kartu gali būti apginamas ir privatus interesas.³⁴ Teismų praktikoje taip pat pažymima, kad kartais asmuo teisme apgindamas savo subjekcinę teisę ar įstatymo saugomą interesą, tuo pačiu turi įtakos ir viešojo intereso apsaugai.³⁵ Taigi, kiekvieną kartą reikia įvertinti, ar svarstomas interesas tapatinamas su konkrečiu asmeniu ir jo subjekcinėmis teisėmis, ar visgi svarstomas interesas neturi asmeninio savininko. Visais atvejais reikia rasti pusiausvyrą tarp privataus ir viešojo intereso apsaugos. Deja, tai apsunkina vis dar neapibrėžta viešojo intereso sampratą. Konstitucinio Teismo jurisprudencija įtvirtina viešojo intereso nustatymo kriterijų: „*Kiekvieną kartą, kai kyla klausimas, ar tam tikras interesas laikytinas viešuoju, turi būti įmanoma pagrįsti, kad, nepatenkinus tam tikro asmens ar grupės asmenų intereso, būtų pažeistos ir tam tikros Konstitucijoje įtvirtintos, jos saugomos ir ginamos vertybės*“³⁶. Taigi, kiekvieną kartą reikia vertinti bylos aplinkybes ir bandyti nustatyti, ar nepatenkinus tam tikro intereso būtų pažeistos ir Konstitucijoje įtvirtintos vertybės.

³³„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. kovo 30 d. sprendimas“, INFOLEX, žiūrėta 2020 kovo 10 d., <http://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/118111>.

³⁴Monkevičius, *supra note*, 8: 23.

³⁵Administracinių teismų praktika, „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis“, *administracinė jurisprudencija* 1, 11 (2007): 241, https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/lvat_biuletenis_11.pdf.

³⁶„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2019 m. lapkričio 17 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta218/content>.

Įvertinus viešojo intereso sampratų įvairovę mokslinėje literatūroje, galima teigti, kad egzistuoja daugybė viešojo intereso sampratos apibrėžimų. Visi jie yra skirtingi, bet tuo pačiu ir panašūs. Nei vienas apibrėžimas negali apibūdinti viešojo intereso sampratos, tačiau manytina, kad kiekvienas iš jų, pabrėždamas tam tikrą konkretų viešojo intereso požymį, suteikia galimybę plačiau suvokti viešojo intereso prasmę bei jo taikymo įvairovę. Pateikti vieną bendrojo pobūdžio viešojo intereso sampratą būtų ne tik labai sudėtinga, bet tam ir nėra jokios prasmės, kadangi yra tikimybė, kad vienoks ar kitoks atvejis gali būti pamirštas ir tokiais atvejais negalėsime intereso pripažinti viešuoju³⁷. Privatūs interesai tapatinami su konkrečiu asmeniu, o viešieji interesai yra naudingi, reikalingi visai visuomenei ir jie yra laikomi viešaisiais, nes neturi jokio asmeninio savininko. Kiekvieną kartą sprendžiant tam tikrą situaciją reikia rasti pusiausvyrą tarp privataus ir viešojo intereso apsaugos.

1.2. Viešojo intereso apibrėžimas teisės aktuose ir teismų praktikoje

Lietuvos teisės aktuose nėra pateiktas platus ir aiškus viešojo intereso apibrėžimas, tačiau yra numatyta galimybė ginti viešąjį interesą. Viešasis interesas teisės aktuose atpažįstamas įvairiais apibrėžimais: „įstatymo saugomi viešieji interesai“³⁸, arba suteikiama teise ginti viešuosius interesus tam tikroje srityse: turi teisę kreiptis į teismą nekilnojamojo turto paveldo apsaugos srityje³⁹; turi teisę kreiptis teritorijų planavimo srityje, dėl viešojo intereso gynimo⁴⁰; kreiptis į teismą dėl aplinkos apsaugos bei gamtos išteklių naudojimo⁴¹; miškų apsaugos srityje galima kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo⁴² ir pan. Pavyzdžiui, LR civiliniame kodekse⁴³ ir LR prokuratūros įstatyme⁴⁴ vartojama sąvoka „viešasis interesas“, o LR Konstitucijoje⁴⁵ „asmens, visuomenės ir valstybės teisių bei teisėtų interesų“ sąvoka. Konstitucinio Teismo aktuose

³⁷Monkevičius, *supra note*, 8: 39.

³⁸„Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2019 lapkričio 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B8B6AFC2BFF1/asr>.

³⁹„Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto paveldo apsaugos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2019 lapkričio 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BC8AEE9D9F8/asr>.

⁴⁰„Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas“, TAR, žiūrėta 2019 lapkričio 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.26B563184529/asr>.

⁴¹„Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, TAR, žiūrėta 2019 lapkričio 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E2780B68DE62/asr>.

⁴²„Lietuvos Respublikos miškų įstatymas“, TAR, žiūrėta 2019 lapkričio 28 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5D6D055CC00C/asr>.

⁴³„Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, TAR, žiūrėta 2019 lapkričio 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr>.

⁴⁴„Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 gruodžio 27 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5956/asr>.

⁴⁵„Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymas“, LRS, žiūrėta kovo 22d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.207678>.

ne kartą buvo pavartotos skirtingos viešojo intereso formuluotės: „visuomenės ir valstybės reikmės“⁴⁶, „visuomenės bei valstybės interesas“⁴⁷. Teismų praktikoje pripažįstama, kad „visuomenės interesas“ sietinas su „socialiai svarbiais tikslais“⁴⁸. Visos šios sąvokos apibūdina viešąjį interesą ir yra sietinos su konstitucine tautos gerovės samprata⁴⁹.

Svarbu pažymėti, o tuo pačiu ir pasidžiaugti, kad LR teritorijų planavimo įstatyme (toliau – TPI) yra pabandyta įtvirtinti viešojo intereso apibrėžimą. Šiame įstatyme numatytos penkios dalys apibūdinančios viešojo intereso pasireiškimą teritorijų planavimo srityje. Visus punktus sieja ypatinga svarba – reikšmingumas visuomenės atžvilgiu. LR TPI 8 straipsnio (toliau – str.) 1 dalyje (toliau – d.) nustatyta, kad planuojant teritorijas viešąjį interesą sudaro:

1) „visuomenės gyvenimo kokybė, pagrįsta objektyviais visuomenės poreikiais ir ištekliais, nuosavybės teisių apsaugos prioritetu, investicijų skatinimu, nustatyta teritorijų planavimo, želdynų normomis, visuomenės sveikatos saugos reglamentais, kitais teisės aktuose nustatytais reikalavimais;

2) kraštovaizdžio, gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo, žemės ūkio naudmenų su derlingoju dirvožemiu, miškų, žemės gelmių išteklių, kitų gamtos išteklių apsauga ir racionalus naudojimas, darnus kultūrinio kraštovaizdžio formavimas;

3) valstybės ir savivaldybių funkcijoms ar teritorijų funkcionavimui reikalinga socialinė ar inžinerinė infrastruktūra, šių teritorijų plėtojimas;

4) valstybei svarbūs projektai;

5) visuomenės informavimas ir jos dalyvavimas priimant sprendimus“⁵⁰.

Šio straipsnio priėmimas yra sveikintinas žingsnis, siekiant labiau pažinti viešąjį interesą ir taip sudėtingoje teritorijų planavimo srityje. Manytina, kad toks teisinis reguliavimas suteikia galimybę tiek subjektui, kuris kreipiasi į teismą, tiek teismui lengviau identifikuoti viešojo intereso pažeidimą planuojant teritorijas⁵¹. Tačiau diskutuotina, ar toks teisinis reguliavimas yra racionalus, žinant, jog teisinė kategorija „viešasis interesas“ yra daugiareikšmė ir nuolat kintanti. Todėl nustačius viešojo intereso atpažinimo kriterijus įstatymuose nėra aišku, ar tuo atveju, kai teritorijų

⁴⁶ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2019 lapkričio 17 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta293/content>.

⁴⁷ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas“, *supra note*, 46.

⁴⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2019 lapkričio 17 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta279/content>.

⁴⁹ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 23 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2019 lapkričio 17 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta571/content>.

⁵⁰ „Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas“, *supra note*, 40.

⁵¹ Dainius Raižys, „Viešojo intereso gynimas planuojant teritorijas: perspektyvinės tendencijos“, *Visuomenės saugumas ir viešojo tvarka* 10, (2013): 224.

planavime bus pažeisti teisiniai gėriai, kurie nenurodyti LR TPI 8 str. 1 d. bus galimas viešojo intereso gynimas, dėl šios priežasties šis sąrašas negali būti laikomas baigtiniu. Tai patvirtina ir teismų praktikos suformuota taisyklė, kurioje pažymima, kad byloje dėl viešojo intereso gynimo teismas kiekvieną kartą turi *ad hoc* nustatinėti viešojo intereso buvimo faktą, atsižvelgdamas į visas konkrečios bylos aplinkybes, joje nagrinėtinų klausimų pobūdį ir reikšmę.⁵²

Taip pat svarbu nepamiršti ir LR architektūros įstatymo, kuriame numatyta, kad viešasis interesas vykdant architektų veiklą apima:

- 1) „architektūros kokybę, užtikrinančią žmogaus sveikatai ir gerovei palankią aplinką, jos fizinius, psichologinius, socialinius ir estetinius veiksnius;
- 2) statinių derinimą prie aplinkos, gamtinio ir urbanistinio kraštovaizdžio puoselėjimą, nekilnojamojo architektūrinio, urbanistinio ir etnokultūrinio paveldo išsaugojimą;
- 3) visuomeninių, valstybės, savivaldybių bendruomenių ir privačių interesų derinimą, pagrįstą objektyviais asmenų, jų grupių, valstybės ir savivaldybių institucijų ir savivaldybių bendruomenių poreikiais;
- 4) kitus teisėtus asmens ar asmenų grupės interesus, atspindinčius ir reiškiančius Lietuvos Respublikos Konstitucijoje numatytas ir saugomas pamatines visuomenės vertybes“⁵³.

Taigi, šis straipsnis taip pat siekia suteikti galimybę lengviau identifikuoti viešąjį interesą ir jo galimą pažeidimą architektūros srityje. Vadovaujantis Konstitucinio Teismo suformuluota doktrina, suprantame, kad viešasis interesas yra dinamiškas, kintantis, įvairus, ir iš esmės neįmanoma *a priori* pasakyti, kokiose gyvenimo srityse gali atsirasti grėsmių viešajam interesui arba gali prireikti užtikrinti viešojo intereso gynimą, įsikišant viešosios valdžios institucijoms ar pareigūnams⁵⁴. Todėl, kaip ir teritorijų planavimo įstatyme, taip ir architektūros priimtame įstatyme ir jų bandyme apibrėžti viešojo intereso kriterijus pabrėžtina, kad šie sąrašai nėra ir negali būti baigtiniais.

Viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena iš svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų.⁵⁵ O kadangi viešojo intereso samprata yra neapibrėžta, nuolat kintanti ir sunkiai atpažįstama, viešojo intereso buvimo faktą visuomet nustatinėja teismas. Viešasis interesas pagal Konstitucinio Teismo

⁵²„Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 21 d. nutartis“, INFOLEX, žiūrėta 2020 sausio 10 d., <http://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/1708922>.

⁵³„Lietuvos Respublikos architektūros įstatymas“, TAR, žiūrėta 2020 sausio 10 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ea80d52054f211e7846ef01bfff9b64>.

⁵⁴„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas“, *supra note*, 36.

⁵⁵„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2019 gruodžio 12 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta393/content>.

jurisprudenciją yra aiškinamas kaip bendras valstybės, visuomenės ar jos dalies interesas, kuris yra grindžiamas Konstitucijoje įtvirtintomis pamatinėmis visuomenės vertybėmis ir kurių valstybė yra įpareigota užtikrinti ir tenkinti *inter alia* per teismus⁵⁶. Dėl šios priežasties teismų praktikoje vyrauja nesibaigiančios diskusijos dėl viešojo intereso sampratos. Teismo jurisprudencijoje taip pat pažymima, kad viešuoju interesu laikytinas ne bet koks teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, o tik toks, kuris atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina, saugo ir gina Lietuvos Respublikos Konstitucija⁵⁷. Iš to suvokiama, kad viešuoju interesu gali būti laikomas tik toks interesas, kuris atspindi pamatines visuomenės vertybes. Be to, visuomet reikia nustatyti Konstitucijos saugomų vertybių pažeidimą, siekiant įrodyti viešojo intereso buvimo faktą. Tai numatyta ir Konstitucinio Teismo praktikoje, kad sprendžiant klausimą, ar tam tikras interesas laikytinas viešuoju, turi būti įmanoma pagrįsti, kad nepatenkinus tam tikro asmens ar grupės asmenų intereso būtų pažeistos ir tam tikros Konstitucijoje įtvirtintos saugomos bei ginamos visuomenės vertybės.⁵⁸

Konstitucinis Teismas pažymi, kad viešasis interesas yra dinamiškas ir iš esmės neįmanoma *a priori* pasakyti, kokiose gyvenimo srityse, dėl kurių gali kilti teisių ginčų arba kuriose gali prireikti taikyti teisę, viešajam interesui gali atsirasti grėsmių arba gali prireikti viešąjį interesą užtikrinti įsikišant viešosios valdžios institucijoms ar pareigūnams⁵⁹. Tokia teismo nuostata tik dar labiau patvirtina, kad viešasis interesas yra skirtingas ir kiekvienu atveju turi būti nustatinėjamas pagal tam tikras aplinkybes. Teismai viešojo intereso buvimo faktą nustatinėja *ad hoc*, t. y. konkrečiu atveju, atsižvelgdami į visas konkrečios bylos aplinkybes.⁶⁰ Todėl viešasis interesas laikytinas neapibrėžtu teisės institutu, kurio turinį kiekvienu konkrečiu atveju nustato teismas. Manytina, kad apibrėžti viešojo intereso sampratą visgi nėra jokios prasmės, kadangi jis vis vien būtų gana abstraktus ir neapimtų visų galimų atvejų. Taip pat pabrėžtina, kad teismas neatlieka teisėkūros funkcijos, todėl ir nepateikia vieno apibrėžimo, kuriuo būtų galima vadovautis visose situacijose. Kiekvieną kartą teismas sprendžia konkrečią situaciją, todėl ir aiškinimas vyksta atsižvelgiant į konkrečios situacijos elementus. Dėl šios priežasties neįmanoma pateikti konkrečios viešojo intereso sampratos ar jį apibūdinančių požymių. Aiškinant viešąjį interesą, dažnai atsižvelgiama į konkrečių asmenų individualias vertybes ir kriterijus, kurie priklauso nuo

⁵⁶ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2019 gruodžio 12 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta242/content>.

⁵⁷ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. liepos 25 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 gruodžio 12 d., <https://eteismai.lt/byla/80195037045192/A-146-335-08>.

⁵⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas“, *supra note*, 36.

⁵⁹ *Ibid*

⁶⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 gruodžio 12 d., <https://eteismai.lt/byla/82904782932943/3K-3-578/2007>.

jų socialinės aplinkos, išsilavinimo, teisinės sąmonės ir kitų subjektyvių veiksmų⁶¹. Tačiau tokiu atveju ši kategorija gali būti suprasta neteisingai, todėl reikia vertinti ne tik konkrečias aplinkybes, bet ir viešojo intereso sampratą tuometinėje visuomenėje ir visame teisės moksle.

Konstitucinis teismas gali būti vadinamas vienu iš viešojo intereso sampratos formavimo rengėjų, kadangi Konstitucinio Teismo jurisprudencija laikas nuo laiko formuoja viešaisiais pripažįstamus interesus, tokius kaip: natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų, taip pat ypač vertingų vietovių apsauga bei gamtos išteklių racionalaus naudojimo ir gausinimo užtikrinimas⁶², kultūros laisvės užtikrinimas, kultūros paminklų ir vertybių apsauga⁶³, žemės, miškų ir vandens telkinių tinkamas, racionalus naudojimas ir apsauga⁶⁴ ir daugelis kitų sričių⁶⁵. Pastebima, kad daugeliu išvardintų atvejų viešasis interesas siejamas su svarbiausiomis asmens, visuomenės ir valstybės gyvenimo sritimis, o ypač aplinkosauga, kurioje aktyviai ginamas viešasis interesas.

Taigi, nors ir nėra konkrečiai apibrėžtos viešojo intereso sampratos, tačiau stengiamasi nustatyti kuo daugiau kriterijų, koncepcijų ir kitų svarbių aplinkybių lengvesniam viešojo intereso atpažinimui. Viešasis interesas yra dinamiškas, nuolat kintantis ir neįmanoma jo apibrėžti, kad visi galėtų tuo apibrėžimu vadovautis. Teismų praktikoje viešasis interesas suprantamas kaip tai, kas objektyviai yra reikšminga, vertinga visuomenei, o ar tam tikri interesai gali būti pripažįstami viešaisiais – visuomet sprendžia teismas. Įstatymuose numatyti viešojo intereso atpažinimo kriterijai vertinami teigiamai, kadangi jie suteikia galimybę lengviau ir greičiau identifikuoti viešojo intereso pažeidimą tam tikroje srityje, bet kuriam subjektui. Manytina, kad tokie apibrėžimai galimi visose teisinėse srityse su sąlyga, kad pateikiami sąrašai nebūtų laikomi baigtiniais.

Apibendrinant galima teigti, kad viešojo intereso sąvoka yra gana plačiai vartojama, tačiau nei teismų praktika, nei teisės aktai, nei mokslininkai nepateikia universalus, aiškaus ir vieningo viešojo intereso apibrėžimo, kuriuo būtų galima vadovautis. Stengtis pateikti vieną konkrečią viešojo intereso sampratą yra netikslinga, kadangi ji vis vien būtų gana abstrakti ir neapimtų visų galimų visuomenės gyvenimo atvejų. Viešąjį interesą būtų galima suprasti kaip tai, kas objektyviai yra reikšminga bei vertinga visai visuomenei.

⁶¹Gifis S. H. Law Dictionary, 4th ed. New York: Barron's Educational Services, 1996.

⁶²„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2019 gruodžio 12 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta198/content>.

⁶³„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas“, *supra note*, 56.

⁶⁴„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2019 gruodžio 12 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta144/content>.

⁶⁵Egidijus Šileikis, „Savivaldos teisė: aktualūs aiškinimo ir įgyvendinimo klausimai“, *Teisė* 42 (2002): 35.

1.3. Viešasis interesas aplinkosaugos srityje

Jungtinių Tautų Žmogaus aplinkos konferencijos deklaracijoje (1972 m.) teigiama, kad žmogus yra savo aplinkos kūrėjas, o aplinka yra tiesiog žmogaus gyvenimo pagrindas, kuris suteikia galimybių jo intelektualiniam, moraliniam, socialiniam ir dvasiniam tobulėjimui⁶⁶. Dabar į visuomenės ir aplinkosaugos santykį pradedama žiūrėti kitaip nei anksčiau – jeigu kažkada buvo kalbama apie žmonių apsaugojimą nuo gamtos, apie jos gėrybių naudojimą ir teikiamą naudą, tai dabar kalbama apie tai, kaip apginti mus supančią gamtą nuo pačio žmogaus. Ardydama nusistovėjusią ekologinę pusiausvyrą ir neracionaliai naudodama gamtos turtus, žmonija kerta šaką, ant kurios ji pati ir sėdi.⁶⁷ Kiekvienas žmogus turi fundamentalią teisę į švarią, saugią aplinką ir tinkamas gyvenimo sąlygas. Todėl siekiant užtikrinti, kad aplinka, kurioje gyvename, išliktų švari ir saugi, privalome imtis visų būtinų ir įmanomų priemonių ją apsaugoti, o viena iš pagrindinių galimybių yra viešasis interesas.

Siekiant užtikrinti mūsų aplinkos kokybę, būtina suprasti, kad žemė, miškai, parkai, vandens telkiniai, keliai, archeologijos ir kultūros objektai yra ypatingi nuosavybės teisės objektai, nes žemės, miškų, parkų, vandens telkinių tinkamas naudojimas ir apsauga yra žmogaus egzistavimo, žmogaus ir visuomenės išlikimo bei raidos sąlyga, tautos gerovės pagrindas⁶⁸. Pagal LR Konstituciją, natūrali gamtinė aplinka, atskiri gamtos objektai, ypač vertingos vietovės yra visuotinę reikšmę turinčios nacionalinės vertybės. Jų apsauga bei racionalaus gamtos išteklių naudojimo ir gausinimo užtikrinimas – tai viešasis interesas, kurio garantavimas yra valstybės konstitucinė priedermė.⁶⁹ Taigi, LR Konstitucijoje nors ir netiesiogiai, bet įtvirtinta valstybės pareiga rūpintis žmonių sveikata, užtikrinti žmonių teises į sveiką ir švarią aplinką. Todėl valstybė privalo nustatyti tam tikrą teisinį reguliavimą, kuriuo būtų apsaugota natūrali gamtinė aplinka, atskiri jos objektai, kad būtų užtikrintas racionalus gamtos išteklių naudojimas ir jų atkūrimas bei gausinimas. Žinoma, užtikrinti tinkamą aplinką privalo ne tik valstybė, bet ir pati valstybėje gyvenanti visuomenė. LR Konstitucijos 53 str. 3 d. numatyta, kad valstybė ir kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių.⁷⁰ Taigi, Konstitucinėmis nuostatomis numatyta,

⁶⁶ „1972 m. Jungtinių Tautų Žmogaus aplinkos konferencijos deklaracija“, *supra note*, 1.

⁶⁷ „Žmogus ir gamta – neišskiriama visuma“, Būkim vieningi, žiūrėta 2020 m. kovo 31 d., <https://bukimevieningi.lt/zmogus-ir-gamta-neisskiriama-visuma/>.

⁶⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas“, *supra note*, 62.

⁶⁹ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta240/content>.

⁷⁰ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, LRS, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d., <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.

kad ne tik valstybė privalo imtis priemonių dėl aplinkos apsaugojimo, tačiau prie to privalo prisidėti ir pati visuomenė.

Apžvelgus LR Konstitucijos nuostatas akivaizdu, kad žemė, gamtos objektai, gamtos išteklių ir jų racionalus naudojimas bei apsauga yra visos visuomenės viešasis interesas. Taigi, LR Konstituciją galima laikyti nacionalinės aplinkos apsaugos politikos formavimo bei plėtros teisiniu pagrindu. Prof. A. Marcijonas, dr. B. Sudavičius pažymi, kad LR Konstitucijoje žmogaus teisė į sveiką ir švarią aplinką tiesiogiai nėra įtvirtinta, tačiau aplinkos apsauga su žmogaus teise susijusi netiesiogiai – per žmogaus teisę į gyvybę bei sveikatą, kurios įgyvendinimas tiesiogiai priklauso nuo aplinkos būklės⁷¹. Ir nors Konstitucijoje tiesiogiai neįvardijama teisė į sveiką ir švarią aplinką, tačiau Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad Konstitucijos negalima aiškinti vien pažodžiui, nes suabsoliutinus pažodinių Konstitucijos aiškinimą būtų sumenkinamas visuminio konstitucinio teisinio reguliavimo turinys⁷². Kaip ir Lietuvoje, taip ir užsienio valstybėse yra reglamentuota, kad asmenys turi teisę gyventi palankioje aplinkoje. Pavyzdžiui, Ispanijos Konstitucijoje teigiama, kad kiekvienas asmuo turi teisę mėgautis jo vystymuisi tinkama aplinka ir turi pareigą tą aplinką saugoti⁷³, o Portugalijos Respublikos Konstitucijoje taip pat įtvirtinta, kad kiekvienas asmuo turi teisę į sveiką ir ekologijos požiūriu darnią žmogaus gyvenimo aplinką bei pareigą ją saugoti⁷⁴. Galbūt užsienio šalyse yra aiškiau numatoma teisė į švarią ir saugią aplinką, tačiau Lietuvoje vadovaujantis teismų praktika taip pat nebekyla abejonų dėl turimos teisės į tinkamą aplinką. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) yra konstatavęs, kad „*asmens teisė į sveikatos apsaugą ir saugią aplinką tiesiogiai garantuota Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 straipsnio normose, kuriose, be kitų nuostatų, įtvirtinta valstybės pareiga rūpintis žmonių sveikata ir valstybės bei visos visuomenės pareiga saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių*“⁷⁵. Minėtame LAT teiginyje ne tik kalbama apie Konstitucinę teisę į saugią aplinką, bet pažymimas dviejų Konstitucijos saugomų vertybių – sveikatos ir aplinkos sąryšis. Taigi, LR Konstitucijos saugomos vertybės yra tiesiogiai susijusios su aplinkos apsauga, o kadangi viešasis interesas gina visuomenei svarbias vertybes, galime teigti kad aplinka ir jos apsauga tiesiog neatskiriama nuo Konstitucijos saugomų vertybių.

⁷¹Antanas Marcijonas ir Bronius Sudavičius, *Ekologinė teisė* (Vilnius: Eugrimas, 1996), 17.

⁷²„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta214/content>.

⁷³Constitución Española, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d., http://www.senado.es/constitu_i/indices/consti_ing.pdf.

⁷⁴Constitution of the Portuguese Republic, žiūrėta 2020 m. sausio 18 d., <https://dre.pt/constitution-of-the-portuguese-republic>.

⁷⁵„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis“, žiūrėta 2020 m. sausio 11 d., <https://eteismai.lt/byla/60241666373766/3K-3-441/2010>.

Nagrinėjant aplinkos apsaugos ryšį su viešuoju interesu, svarbu išsiaiškinti aplinkos sampratos reikšmę. LR Aplinkos apsaugos įstatyme (toliau – AAĮ) 1 str. 1 d. apibrėžta aplinkos sąvoka: „aplinka – gamtoje funkcionuojanti tarpusavyje susijusių elementų (žemės paviršiaus ir gelmių, oro, vandens, dirvožemio, augalų, gyvūnų, organinių ir neorganinių medžiagų, antropogeninių komponentų) visuma bei juos vienijančios natūraliosios ir antropogeninės sistemos“⁷⁶. Taigi, aplinka gali būti apibūdinama kaip mūsų gamtinė aplinka – žemė, oras, vanduo, biologinė įvairovė ir dar kaip žmonių gyvenimo bei darbo aplinka. Siekiant gyventi tinkamoje aplinkoje turime ją tausoti ir saugoti. LR AAĮ 1 str. 2 d. numatytas aplinkos apsaugos apibrėžimas: „aplinkos apsauga – aplinkos saugojimas nuo fizinio, cheminio, biologinio ir kitokio poveikio ar pasekmių, atsirandančių įgyvendinant planus ir programas, vykdant ūkinę veiklą ar naudojant gamtos išteklius“⁷⁷. Taigi, aplinkos apsaugą galima įvardinti kaip mūsų gyvenamosios erdvės apsaugą, kad jos neigiamai nepaveiktų aplinkoje vykstantys įvairūs procesai. Tarptautiniuose dokumentuose ir dabartinėje teisės doktrinoje aplinkos apsauga traktuojama ir kaip darni visuma, sistema, kuri apima ne tik natūralią gamtinę aplinką (žemę, vandenį, orą, biologinę įvairovė ir kt.), bet ir žmonių sukurtą arba paveiktą gyvenamąją, darbo ir kitokią socialinę aplinką⁷⁸. Vadinasi, tiek kalbant apie pačios aplinkos sąvoką, tiek ir apie aplinkos apsaugos sąvoką, pabrėžiama ne tik gamtinė mus supanti aplinka, bet ir gyvenamoji ar darbinė aplinka. Visuomenės poreikis gyventi, dirbti tinkamoje aplinkoje sąlygoja būtinybę reglamentuoti visuomeninius santykius aplinkosaugos srityje. Aplinkosaugos sritis be galo plati, todėl reikalinga nemažai teisės aktų, nustatančių tam tikras taisykles. Įvairios teisės normos, reguliuojančios aplinkosauginius klausimus, sudaro atskirą teisės šaką – aplinkosaugos teisę.⁷⁹ Aplinkosauga – tai teisinės, organizacinės, techninės, ekonominės ir biologinės priemonės, kuriomis siekiama apsaugoti gamtinę aplinką nuo bet kokio kenksmingo poveikio, užtikrinant aukšto lygio aplinkos kokybę, taupų ir racionalų gamtos išteklių naudojimą bei atkūrimą, sveikas ir saugias visuomenės gyvenimo sąlygas, taip pat tarpvalstybinių regioninio ir pasaulinio lygio aplinkosaugos problemų sprendimą⁸⁰. Ši pateikiama sąvoka plačiausiai apibūdina aplinkosaugos reikšmę, kadangi ji apima ir teisinės, ir techninės, ir ekonominės priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį tarpvalstybiniame ir pasauliniame kontekste. Kaip jau buvo minėta, pačią aplinkos

⁷⁶„Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, *supra note*, 41.

⁷⁷*Ibid*

⁷⁸Eduardas Monkevičius, „Aplinkosaugos santykių teisinio reguliavimo problemos“, *Socialiniai mokslai* 10, 112 (2008): 9.

⁷⁹Kristina Mikalaukaitė – Šostakienė, „Administracinių teisinių ginčų, kylančių aplinkosaugos srityje, neteisminio nagrinėjimo problemos“, *mokslinių straipsnių rinkinys visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 6 (2011): 177.

⁸⁰Monkevičius, *op. cit.*, 7.

apsaugą reguliuoja aplinkosaugos teisė, kuri yra savarankiška teisės šaka, reguliuojanti aplinkos kokybės išsaugojimo ir gerinimo, visuomenės teisės į saugią gamtinę aplinką įgyvendinimo, taupaus ir racionalaus gamtos išteklių naudojimo ir atkūrimo santykius, kurie užtikrinami teisinėmis priemonėmis⁸¹. Vadinasi, aplinkosauga siekia užtikrinti ne tik dabar esamą aplinkos kokybę, bet ir ateities aplinkos kokybę, kurią veikia įvairūs veiksniai. Taigi, mus supanti aplinka yra visuotinę reikšmę turinti vertybė, kurią galima apsaugoti pasinaudojant viešojo intereso pagalba.

Aplinkosaugos tikslas – užtikrinti žmogaus teisę į sveiką ir švarią aplinką, todėl ji susijusi su viešuoju interesu, kurio tikslas taip pat apsaugoti žmogaus teisę į saugią, švarią aplinką. Aplinkosauga taip pat rūpinasi ne tik mūsų gamtine aplinka ar tam tikrais gamtos komponentais, ji rūpinasi ir mūsų gyvenamąja aplinka, darbine aplinka, užtikrina, kad visos mus supančios erdvės būtų tinkamos. Aplinkos apsauga siekia darnios visuomenės, kuri apima ne tik natūralią gamtinę aplinką, bet ir žmonių sukurtą socialinę aplinką. Aplinkosauga neišvengiamai susijusi su viešuoju interesu, kadangi ji stengiasi apsaugoti ir užtikrinti tinkamą aplinką, o aplinka ir tam tikri jos komponentai ir yra laikomi viešojo intereso ginamais objektais. Todėl vienareikšmiškai galima teigti, kad aplinkosaugos sritis susijusi su viešuoju interesu.

Apibendrinant pirmąjį baigiamojo darbo skyrių, galima teigti, kad viešojo intereso sąvoka yra gana plačiai vartojama, tačiau nei teismų praktika, nei teisės aktai, nei mokslininkai nepateikia universalus ir aiškaus vieno viešojo intereso apibrėžimo, kuriuo būtų galima vadovautis. Todėl kiekvienu konkrečiu atveju sunku viešąjį interesą atpažinti tam tikrose srityse, nesumaišyti jo su privačiais interesais bei pasinaudoti viešojo intereso gynimo garantija. Viešasis interesas turėtų būti suprantamas kaip ne bet koks teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, o tik toks, kuris atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina, saugo ir gina Lietuvos Respublikos Konstitucija. Stengtis pateikti vieną konkrečią viešojo intereso sampratą yra netikslinga, kadangi ji būtų abstrakti ir neapimtų visų galimų visuomenės gyvenimo atvejų. LR Konstitucijos saugomos vertybės yra tiesiogiai susijusios su aplinkosauga, kadangi viešasis interesas gina visuomenei svarbias vertybes, o aplinka ir jos elementai tiesiog neatskiriami nuo Konstitucijos saugomų vertybių, todėl vienareikšmiškai galima teigti, kad aplinkosauga susijusi su viešuoju interesu.

⁸¹Eduardas Monkevičius, Algimantas Miškinis, Linas Meškys ir kt. *Aplinkosaugos teisė. Vadovėlis* (Vilnius: Justitia, 2011), 22.

2. SUBJEKTAI, TURINTYS TEISĘ KREIPTIS Į TEISMĄ DĖL VIEŠOJO INTERESO GYNIMO

Aplinkosaugos srityje kyla įvairiausių ginčų, tokių kaip: teisinių santykių dalyvių nesutarimai dėl aplinkosaugos teisės ir tam tikrų asmenų sukeltų pažeidimų, prevencijos priemonių nevykdymo ar netinkamo jų vykdymo, žalos ir nuostolių aplinkai padarymo ir atlyginimo, viešojo intereso gynimo ir teisinės atsakomybės taikymo⁸². Tokie ginčai kyla aplinkosaugos teisės reguliuojamose srityse, kurios vienareikšmiškai yra svarbios visiems žmonėms, todėl, siekiant tinkamai šiuos ginčus išspręsti, privalome žinoti, kas ir kada galėtų juos apginti bei nagrinėti. Įstatymai numato apibrėžtą subjektų ratą, kurie gali ginti viešąjį interesą, todėl būtų galima manyti, kad viešasis interesas yra tinkamai ginamas ir iškilus grėsmei tikrai bus apgintas. Tačiau ne visuomet būna taip paprasta ir lengva pasinaudoti šiomis įstatymų numatytomis teisėmis. Kiekvienas subjektas, galintis kreiptis į teismus, susiduria su tam tikromis problemomis, kurios sunkina ar net riboja galimybes kreiptis į teismus dėl viešojo intereso gynimo aplinkosaugos srityje.

Valstybės, kaip visos visuomenės politinės organizacijos, paskirtis – užtikrinti žmogaus teises ir laisves bei garantuoti viešąjį interesą.⁸³ Visų pirma, svarbu suprasti, kad valstybė vykdydama savo funkcijas, veikia visuomenės interesais⁸⁴, taip pat valstybė garantuoja viešąjį interesą⁸⁵, o tai yra viena iš svarbiausių visuomenės egzistavimo sąlygų. Tai reiškia, kad viešasis interesas yra susijęs su visiems svarbiomis pamatinėmis vertybėmis, o valstybė yra įpareigota sudaryti sąlygas, tokioms vertybėms tausoti bei ginti. Lietuvoje kiekvienam piliečiui suteikiama teisė į teisminę gynybą. Valstybė pabrėždama šios teisės išskirtinį pobūdį suteikė šiai teisei Konstitucinę galią. Vadovaujantis LR Konstitucijos 30 str. 1 d. kiekvienas asmuo turi teisę į gynybą, jei jo teisės ar laisvės yra pažeistos⁸⁶. Tai išaiškinta ir LR Konstitucinio Teismo išaiškiniame: „Pagal Konstituciją teisę į teisminę pažeistų konstitucinių teisių ir laisvių gynybą turi kiekvienas asmuo, manantis, kad jo teisės ar laisvės pažeistos“⁸⁷. Todėl visais atvejais, kai pažeistos konstitucinės laisvės ar teisės, turi būti galimybė kreiptis į teismą siekiant jas apginti. Teisė apginti pažeistas teises ir laisves yra nurodyta ir 1948 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų

⁸²Eduardas Monkevičius, Algimantas Miškinis, Linas Meškys ir kt., *supra note*, 81: 325.

⁸³„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>.

⁸⁴„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. sausio 4 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 lapkričio 17 d., <https://eteismai.lt/byla/247254330561560/eAS-65-492/2017>.

⁸⁵„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas“, *op. cit.*

⁸⁶„Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *supra note*, 70.

⁸⁷„Dėl Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 26 d. nutarimo nuostatos, susijusios su peticijos teise, išaiškiniamo“, TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1620/summary>.

Generalinės Asamblėjos priimtos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijoje: „Kiekvienas, jei yra pažeistos konstitucijos arba įstatymo jam suteiktos pagrindinės teisės, turi teisę jas ginti kompetentinguose nacionaliniuose teismuose“⁸⁸. Ir apskritai, jeigu asmens teisė kreiptis į teismą būtų neužtikrinama, tai būtų nepaisomas bendrasis teisės principas *ubi ius, ibi remedium* – kuris reiškia, kad jeigu yra kokia nors teisė ar laisvė, tai privalo egzistuoti ir jos gynimo priemonės⁸⁹. Aplinkos apsauga yra laikytina visiems svarbia pamatine vertybe, todėl ji gali būti ginama viešojo intereso pagalba.

Kadangi Lietuvoje specialių institucijų, nagrinėjančių ginčus dėl aplinkosaugos pažeidimų, nėra, todėl jie nagrinėjami bendra tvarka.⁹⁰ Pagrindiniai šiuo metu galiojantys bendrieji teisės aktai yra: Viešojo administravimo įstatymas⁹¹; Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas⁹²; Aplinkos apsaugos įstatymas⁹³; Seimo kontrolierių įstatymas⁹⁴; Ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymas⁹⁵; Civilinis kodeksas⁹⁶; Prokuratūros įstatymas⁹⁷; Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymas⁹⁸. O procesiniai aspektai reglamentuoti Administracinių bylų teisenos įstatyme⁹⁹; Civilinio proceso kodekse¹⁰⁰ bei Baudžiamojo proceso kodekse¹⁰¹.

Vienas iš pagrindinių bendrąją tvarką reglamentuojančių dokumentų yra LR Administracinių bylų teisenos įstatymas (toliau – ABTĮ), kurio 5 str. numato, kad „kiekvienas

⁸⁸ „Generalinės Asamblėjos visuotinė žmogaus teisių deklaracija“, LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=32wf4x93&documentId=TAIS.278385&category=TAD>.

⁸⁹ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 13 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta175/content>.

⁹⁰ Žvaigždininė ir Ragulskytė-Markovienė, *supra note*, 9: 371.

⁹¹ „Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas“, TAR, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0BDFFD850A66/asr>.

⁹² „Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas“, TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 8 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FA13E28615F6/asr>.

⁹³ „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, *supra note*, 41.

⁹⁴ „Lietuvos Respublikos seimo kontrolierių įstatymas“, LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 7 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.69069/asr>.

⁹⁵ „Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2020 m. vasario 5 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.72292/asr>.

⁹⁶ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 43.

⁹⁷ „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“, *supra note*, 44.

⁹⁸ „Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymas“, LRS, žiūrėta 2020 m. vasario 8 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.167905/asr>.

⁹⁹ „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2020 m. sausio 6 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.72290/asr>.

¹⁰⁰ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, LRS, žiūrėta 2020 m. vasario 5 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.162435/asr>.

¹⁰¹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, LRS, žiūrėta 2020 m. vasario 5 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr>.

suinteresuotas subjektas turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas“¹⁰². Taip pat svarbu paminėti, kad pagal LR ABTĮ, teismas ims nagrinėti bylą tik tuo atveju, jeigu į ją kreipsis asmuo dėl jo teisių ar įstatymo saugomų interesų apgynimo, arba prokuroras, viešojo administravimo subjektai, organizacijos ar fiziniai asmenys su pareiškimais, arba savivaldybių institucijos, įstaigos, tarnybos su prašymais, arba viešojo administravimo subjektai pagal prašymus dėl administracinių ginčų sprendimo, kai tai yra numatyta įstatymuose¹⁰³. Tai reiškia, kad teisė kreiptis į teismą suteikiama subjektams, kuriems tokia teisė numatyta įstatymuose, o vien tai, kad asmuo priklauso kažkuriai įstatyme paminėtai kategorijai (savivaldybių institucijos, įstaigos) dar nereiškia, kad jie turi teisę kreiptis į teismą, nes tokia teisė taip pat turi būti numatyta įstatymuose ar poįstatyminiuose aktuose. Pagal LR ABTĮ 55 str., numatyti tie patys subjektai, galintys kreiptis į teismą: „įstatymų nustatytais atvejais prokuroras, viešojo administravimo subjektai, organizacijos ar fiziniai asmenys gali kreiptis į teismą su pareiškimu, kad būtų apgintas viešasis interesas arba apgintos valstybės, savivaldybės ir asmenų teisės bei įstatymų saugomi interesai“¹⁰⁴. Vadinasi, dėl viešojo intereso gynimo gali kreiptis taip pat tik įstatyme numatyti subjektai ir tik įstatymų numatytais atvejais. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) teismų praktika tai pagrindžia teigdama, kad viešasis interesas teisme gali būti ginamas tik tada, kai viešieji interesai ginami įstatymų numatytiems subjektams ir tik įstatyme numatytais atvejais¹⁰⁵. Taigi, viešąjį interesą gali ginti tik tokie subjektai, kuriems tokia teisė yra visokeriopai numatyta įstatymais. Jeigu išsiaiškina, kad tokia teisė subjektui įstatymų tvarka nesuteikta, teismas negali konstatuoti besikreipusio asmens materialinio suinteresuotumo ir tenkinti jo reikalavimo apginti viešąjį interesą.¹⁰⁶ Būtina pažymėti, kad „*asmens teisė ginti viešąjį interesą administracinių bylų teisenoje apibrėžiama kaip įstatymu numatytų asmenų teisė įstatymo numatytais atvejais kreiptis į administracinę teismą ginant tai, kas objektyviai yra reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar jos daliai*“¹⁰⁷. Todėl būtina sąlyga yra ir ta, kad teismas kiekvienu atveju privalo įsitikinti, ar subjektas, atitinkantis įstatyme numatytus reikalavimus, iš tiesų rengiasi ginti viešąjį interesą, ir ar subjektas turi įstatymų leidėjo suteiktą materialinį bei procesinį teisinį suinteresuotumą.¹⁰⁸ Įstatymų leidėjas subjektams, kuriems suteikiama teisė ginti viešąjį interesą teisme, procesinį

¹⁰² „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas“, *supra note*, 99.

¹⁰³ *Ibid*

¹⁰⁴ *Ibid*

¹⁰⁵ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis“, *Administracinė jurisprudencija* 26 (2014): 176, https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/lvat_biuletenis_26.pdf.

¹⁰⁶ *Ibid*

¹⁰⁷ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. sausio 4 d. nutartis“, *supra note*, 84.

¹⁰⁸ Krivka, *supra note*, 2: 40.

teisinių suinteresuotumą sieja su viešuoju interesu, o jeigu nėra viešojo intereso, nėra ir procesinio teisinio suinteresuotumo, todėl teismui kiekvienu konkrečiu atveju svarbu nustatyti, ar ginamas interesas gali būti pripažįstamas viešuoju, ar ne.¹⁰⁹ Viešojo intereso identifikavimas yra svarbus, o jeigu jis neidentifikuojamas, subjektai praranda teisę kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo.

Kitas vienas iš pagrindinių dokumentų, reglamentuojančių bendrąją tvarką dėl kreipimosi į teismus, yra LR Civilinio proceso kodeksas (toliau – CPK), kurio 5 str. numato, kad „kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas <...>“¹¹⁰. O LR CPK 49 str. numato, kad prokuroras ar įstatymų numatytais atvejais valstybės ir savivaldybių institucijos ir kiti asmenys gali pareikšti ieškinį ar pareiškimą viešajam interesui ginti, o bylą nagrinėjantis teismas, išvelgdamas, kad yra reikalinga ginti viešąjį interesą, gali nutartimi apie tai pranešti prokurorui¹¹¹. Taigi, CPK normose numatyta teisė leidžia viešąjį interesą ginti prokurorui, ar įstatymų numatytais atvejais valstybinėms institucijoms, kitiems asmenims ir tam tikrais atvejais teismui. Taigi, LR CPK numato beveik tuos pačius subjektus kaip ir LR ABTĮ, tačiau LR CPK įtraukia ir teismą kaip subjektą, kuris savo iniciatyva, išvelgęs būtinybę ginti viešąjį interesą, turi teisę imtis tam tikrų veiksmų, kad būtų apgintas viešasis interesas.

Pagrindinis teisės aktas Lietuvoje saugantis mūsų aplinką ir jos gerovę yra LR AAĮ, šio įstatymo tikslas reguliuoti visuomeninius santykius aplinkosaugos srityje, nustatyti pagrindines teises ir pareigas saugant bei tausojant mus supančią aplinką.¹¹² Juo užtikrinama suinteresuotos visuomenės, fizinių ar juridinių asmenų teisė, įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą būtent dėl aplinkosauginių klausimų. Pagal LR AAĮ 7 str., subjektai turi teisę gauti informaciją apie aplinką; dalyvauti atrankos, vertinimo procesuose; reikalauti nutraukti kenksmingas veiklas aplinkai; organizuoti visuomeninę aplinkos kontrolę; reikalauti aplinkosauginio švietimo; įstatymų nustatyta tvarka paduoti skundą (prašymą) dėl priimtų sprendimų, kurie pažeidė piliečių, suinteresuotos visuomenės, kitų juridinių ir fizinių asmenų teises ar įstatymų saugomus interesus; įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, jeigu mano, kad jų prašymas pateiktas nustatyta tvarka, bet buvo neteisėtai atmestas; bei suinteresuota visuomenė turi teisę LR įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo užginčijant sprendimų, veiksmų ar neveikimo

¹⁰⁹Krivka, *supra note*, 2: 40.

¹¹⁰„Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, *supra note*, 100.

¹¹¹*Ibid*

¹¹²„Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, *supra note*, 41.

aplinkos ir jos apsaugos bei gamtos išteklių naudojimo srityje materialinį ar procesinį teisėtumą.¹¹³ Taigi, LR AAĮ teisė kreiptis į teismus reglamentuojama taip pat tik įstatymų numatytais atvejais.

Analizuojant teisę kreiptis į teismus aplinkosaugos srityje, būtina paminėti ir tarptautinę konvenciją „Dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais“ (toliau – Orhuso konvencija, konvencija), kurią LR Seimas ratifikavo 2001 m. liepos 10 d. Šis dokumentas yra unikalus susitarimas aplinkosaugoje¹¹⁴, kadangi Orhuso konvencija įgyvendinama per tris „ramsčius“, dar kitaip sakant, ji sieja tris visuomenės teises:

- a) gauti informaciją apie aplinkosaugą;
- b) dalyvauti sprendimų priėmimo, kurie susiję su aplinkosauga;
- c) kreiptis į teismus dėl aplinkosauginių klausimų.¹¹⁵

Apskritai, Orhuso konvencija suteikia teisę apskųsti valstybinių institucijų sprendimus arba neveikimą, gauti informaciją, dalyvauti sprendimų priėmimo bei kreiptis į teismą, tuo visuomenei prisidedant prie geresnės, sveikesnės aplinkos kūrimo mums ir būsimoms kartoms. Pagal tarptautinę Orhuso konvenciją, teisė kreiptis į teismą aplinkos srityje suteikiama kiekvienam pavieniam asmeniui, nevyriausybinėms organizacijoms ir kai kurioms vyriausybės institucijoms.

Kadangi Orhuso konvencija yra tarptautinis dokumentas, o norint, kad ji būtų tinkamai įgyvendinama valstybėse narėse, Europos Sąjungoje yra priimtos dvi direktyvos. 2003 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/4/EB¹¹⁶ dėl visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką, kuri panaikino Tarybos direktyvą 90/313/EEB. Šiame dokumente numatoma valstybių narių pareiga užtikrinti pareiškėjų galimybes naudotis peržiūros procedūromis¹¹⁷. Antroji direktyva – 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos 2003/35/EB¹¹⁸, nustatanti visuomenės dalyvavimą, kuri iš dalies keičia Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo bei teisės kreiptis į teismus. Šioje direktyvoje numatoma, kad valstybės narės privalo užtikrinti, kad pagal nacionalinę teisę visuomenės nariai:

¹¹³ „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, *supra note*, 41.

¹¹⁴ „Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“, LRS, žiūrėta 2020 m. vasario 20 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.133597>.

¹¹⁵ *Ibid*

¹¹⁶ „2003 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/4/EB dėl visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:32003L0004>.

¹¹⁷ *Ibid*

¹¹⁸ „2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB, nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32003L0035>.

a) turintys pakankamą interesą; arba b) pareikšdami teisės pažeidimą, jei valstybės narės reikalauja to kaip išankstinės sąlygos, turėtų plačias galimybes kreiptis į teismus. Taigi, šiose direktyvose reglamentuotos nuostatos, vadovaujantis minėta Orhuso konvencija, siekiant visuomenei suteikti plačias galimybes kreiptis į teismus.

Taip pat norint kuo labiau užtikrinti aplinkos apsaugą ir tinkamą jos gynybą, 2017 m. gegužės 3 d. Komisija priėmė komunikatą: „Komisijos pranešimas dėl teisės kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais“¹¹⁹, kuriame buvo pateikta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktika, kuria vadovaujantis nacionaliniai teismai turėtų nagrinėti aplinkosauginius klausimus. Šis komunikatas priskirtinas negriežtajai teisei (angl. *soft law*) ir pagal savo teisinę galią yra tik rekomendacinio pobūdžio¹²⁰. Išanalizavus komunikate pateikiamą informaciją galima manyti, kad jis yra teisės taikymo aiškinamasis dokumentas. Nors jis ir neturi privalomojo pobūdžio, tačiau į jį privaloma atsižvelgti, nagrinėjant Orhuso konvenciją ir nacionalinius teisės aktus. Komunikatas pateikia gerąją teismų praktiką, kuria norima, kad būtų vadovaujamasi visose valstybėse, siekiant sumažinti skirtingą teisės taikymą aplinkosauginėje srityje.

Taigi, tiek pagal tarptautinius, tiek pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos nacionalinius teisės aktus, subjektams yra suteikiama teisė kreiptis į teismus aplinkosauginiais klausimais. Pagrindiniuose Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose, reglamentuojančiuose teisę kreiptis į teismus, numatyta, kad viešasis interesas teisme gali būti ginamas tik tada, kai viešieji interesai ginami įstatymų numatytiems subjektams ir tik įstatymų numatytais atvejais, vadinasi, kiekvienu atveju, teismas privalo įsitikinti ar subjektas, norintis ginti viešąjį interesą, atitinka įstatyme numatytus reikalavimus ir, apskritai, ar rengiasi ginti viešąjį interesą. Taigi, viešojo intereso gynimas pasižymi tam tikra specifika, *inter alia* – baigtiniu sąrašu subjektų, galinčių kreiptis į teismą, kad būtų apgintas viešasis interesas¹²¹.

¹¹⁹ „2017 m. gegužės 3 d. Komisijos komunikatas, Komisijos pranešimas dėl teisės kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11d., [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0818\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0818(02)&from=EN).

¹²⁰ „Teisingumo Teismo 2012 m. vasario 16 d. (ketvirtoji kolegija) sprendimas *Marie-Noëlle Solvay ir kt. prieš Région wallonne*, CURIA, žiūrėta 2020 m. balandžio 4 d., http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db7f3089714e40424fb0dd8fd3651c7cbd.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuMb3v0?doclang=LT&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=144570&occ=first&dir=&cid=358027.

¹²¹ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. sausio 4 d. nutartis“, *supra note*, 84.

2.1. Prokuroro teisė ginti viešąjį interesą

Prokuroras vienas iš pagrindinių subjektų, galinčių ginti viešąjį interesą. Prokurorų teisės ir pareigos numatytos LR Konstitucijos 118 str., kuriame nurodoma, kad „prokuroras įstatymo nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus“¹²². Taip pat prokurorų teises ir pareigas reglamentuoja LR prokuratūros įstatymas, kurio 19 str. 1 d. numatyta, kad „prokurorai gina viešąjį interesą, kai nustato teisės akto pažeidimą, kuriuo pažeidžiamos asmens, visuomenės, valstybės teisės ir teisėti interesai, ir toks pažeidimas laikytinas viešojo intereso pažeidimu, o valstybės ar savivaldybių institucijos, įstaigos ar įmonės, kurių veiklos srityse buvo padarytas teisės akto pažeidimas, nesiėmė priemonių jam pašalinti arba kai tokios kompetentingos institucijos nėra“¹²³. Taip pat minėtame įstatyme yra numatomi prokuroro įgaliojimai, kuriuos jis gali atlikti siekiant nustatyti viešojo intereso pažeidimo faktą, o nenustačius tokio pažeidimo gali priimti nutarimą atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemones. Teismų praktikoje taip pat pažymimos prokurorų galimybės ginti viešąjį interesą: „*Teisėjų kolegija nurodo, kad, pirma, prokuroras gali kreiptis į teismą tada, kai tokia jo teisė yra tiesiogiai nustatyta įstatymuose, nurodant konkretų teisinį santykį arba bylų kategoriją. Įtvirtindamas tokį teisinį reglamentavimą įstatymų leidėjas kartu patvirtina, kad tokiais atvejais yra viešasis interesas, taip pat valstybės tikslą užtikrinti asmenų teisių ir teisėtų interesų apsaugą. Antra, gindamas viešąjį interesą prokuroras gali kreiptis į teismą remdamasis bendrojo pobūdžio teisės normomis, kuriose nustatyta tokia jo teisė*“¹²⁴. Taigi, prokuroras gali kreiptis į teismą, kai tokia jo teisė yra tiesiogiai nustatyta įstatymuose, nurodant konkretų teisinį santykį arba bylų kategoriją, o taip pat numatyta, kad gindamas viešąjį interesą prokuroras gali kreiptis į teismą, remdamasis bendrojo pobūdžio teisės normomis, kuriose nustatyta tokia jo teisė. Todėl teismų praktikoje formuojama taisyklė, kad prokuroras gali kreiptis į teismą ginti viešąjį interesą net įstatymų nenumatytais atvejais, vienintelė būtina sąlyga yra viešojo intereso pažeidimas. Taigi, darytina išvada, kad prokuroro teisė kreiptis į teismą yra itin plati.

Kaip jau tapo aišku, prokuroras turi plačius įgaliojimus viešojo intereso gynimo srityje. Taip pat svarbu paminėti, kad prokuroras ne tik gali, bet ir privalo imtis įstatyme numatytų įpareigojimų ginti viešąjį interesą visais atvejais. Tai pažymima ir teismų praktikoje: „*Prokurorų, kaip valstybės pareigūnų, įgaliojimai teisės aktuose negali būti apibūdinami kaip jų subjektinė*

¹²² „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *supra note*, 70.

¹²³ „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“, *supra note*, 44.

¹²⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 19 d., nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. vasario 17 d., <https://eteismai.lt/byla/119276519400340/3K-3-666/2006>.

teisė, kurią jie gali įgyvendinti savo nuožiūra, t. y. kaip tokia teisė, kuria jie gali pasinaudoti arba nepasinaudoti; tokie įgaliojimai – tai ir pareigos, kurias prokurorai ne tik gali, bet ir privalo įgyvendinti, jeigu yra įstatymuose nustatytos sąlygos“¹²⁵. Taigi, prokuroras turi ne tik teisę ginti viešąjį interesą, bet ir pareigą imtis gynybos veiksmų. Deja, prokurorai ne visada sugeba apginti viešąjį interesą, kadangi ne visuomet yra žinoma apie padarytus, daromus ar planuojamus padaryti veiksmus, kurie pažeidžia ar gali pažeisti viešąjį interesą. Kiekvienu atveju „prokuroras turi vertinti kelių rūšių aplinkybes: 1) ar ginčas kilo iš teisinių santykių, kuriuose egzistuoja viešojo intereso požymiai; 2) ar tuose teisiniuose santykiuose buvo pažeistos teisės normos; 3) ar teisės normų pažeidimas yra tokio pobūdžio (pažeidimo svarumas), kad juo kartu pažeistas ir viešasis interesas“¹²⁶. Taigi, kiekvienu atveju prokuroras privalo įvertinti, ar viešasis interesas yra pažeistas ir ar reikalinga jį ginti. Teisinis prokuroro statusas reiškia, kad prokuroras, kaip nepriklausomas valstybės pareigūnas, negali netirti gautos informacijos, bet turi diskreciją priimti sprendimus jam pavestais klausimais.¹²⁷ Vadinasi, prokuroras turi teisę spręsti tam tikrus klausimus ir veikti savo nuožiūra.

Svarbu paminėti tai, kad už viešojo intereso apsaugą valstybėje yra atsakingi ne vien prokurorai, bet ir kitos valstybės ar savivaldybių institucijos, tačiau dažnai valstybės institucijos šios savo pareigos nevykdo ar vengia vykdyti ir delsia informuoti atitinkamas institucijas¹²⁸. Kai institucija nevykdė ar netinkamai įgyvendino savo teisę, numatytą įstatyme, susidaro situacija, kurioje prokuroras privalo pradėti ginti viešąjį interesą. Valstybinės institucijos, atsisakydamos imtis įstatyme numatytų veiksmų, bylas perleidžia prokurorams, kurie turi ir taip itin daug bylų. Viešąjį interesą ginantys prokurorai būdami tiesiog teisininkai tokiais atvejais būna priversti analizuoti praktines situacijas, kuriose reikalingos ir kitų sričių specialiosios žinios, kadangi jiems tenka dirbti už savo kompetencijos ribų.¹²⁹ Todėl prokuroras, turintis tik teisinį išsilavinimą, gali susidurti su sunkumais identifikuojant viešąjį interesą įvairiose srityse.

Kalbant apie prokurorų kreipimąsi į teismą svarbu pažymėti, kad nei LR ABTĮ, nei LR CPK ar kiti įstatymai nenumato jokių specifinių terminų kreipiantis į teismą dėl viešojo intereso gynimo. Tačiau subjektai, besikreipiantys į teismą, laikytini bylos dalyviais, kurie turi tam tikras procesines teises ir pareigas, todėl viešojo intereso gynimo terminai kreipiantis į teismą tokie patys

¹²⁵ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas“, *supra note*, 83.

¹²⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. sausio 9 d., <https://eteismai.lt/byla/100856020440058/3K-7-414/2014>.

¹²⁷ *Ibid*

¹²⁸ „Lietuvos vyriausiojo Administracinio Teismo 2005 m. lapkričio 23 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. sausio 9 d., <https://eteismai.lt/byla/269794660663770/eI-3636-629/2016>.

¹²⁹ „Prokurorams kliudoma garantuoti piliečių teisinę apsaugą“, INFOLEX, žiūrėta 2020 m. kovo 13 d., <https://www.infolex.lt/portal/start.asp?Tema=54&str=58011>.

kaip ir kitų bylos dalyvių. Vadinasi, kreipiantis į administracinę teisimą bus taikomas LR ABTĮ 33 str. 1 d. įtvirtintas vieno mėnesio terminas, o kreipiantis į civilinio proceso teisimą bus taikomi ieškinio senaties terminai. Taigi, nei prokurorui, nei kitiems viešojo intereso subjektams nesuteikiamos jokios kitos taisyklės. Tokiu būdu siekiama nepažeisti teisinio apibrėžtumo principo¹³⁰. Tačiau prokurorui kreipiantis į teisimą pastebimi tam tikri terminų skaičiavimo ypatumai. Teismų praktikoje yra pateikiamas išaiškinimas dėl terminų pradžios skaičiavimo: „Termino pradžia viešąjį interesą ginančiam subjektui kreiptis į teisimą skaičiuojama nuo tada, kai pareiškėjas gavo pakankamai duomenų, kad pažeistas viešasis interesas, ar nuo tada, kai tokie duomenys turėjo ir galėjo būti surinkti, priklausomai nuo to, kuris momentas atsiranda anksčiau“¹³¹. Vadinasi, terminas pradedamas skaičiuoti nuo to momento, kai turima pakankamai duomenų, kad buvo pažeistas viešasis interesas. Tai patvirtinama dar vienoje byloje: „Prokuroras, rinkdamas atitinkamus duomenis ir aiškindamasis, ar yra pagrindo kreiptis į teisimą, šį klausimą turi išspręsti per įmanomai trumpesnę laiką. Jei būtų konstatuota, jog viešąjį interesą ginantis subjektas (nagrinėjamu atveju – prokuroras), turėdamas pagrindą manyti, kad priimant atitinkamą sprendimą galėjo būti pažeisti teisės aktų reikalavimai, delsė atlikti jo kompetencijai priskirtus veiksmus ir kreipimuisi į teisimą, ginant viešąjį interesą, reikalingus duomenis surinko per nepagrįstai ilgą terminą, tuomet terminas pareiškimui paduoti turėtų būti skaičiuojamas nuo tada, kai tokie duomenys turėjo ir galėjo būti surinkti“¹³². Taigi, terminas skaičiuoti pradedamas nuo tada, kai buvo gauta pakankamai įrodančių duomenų, galinčių pagrįsti viešojo intereso pažeidimą tam tikroje situacijoje. Šioje dalyje ir kyla neaiškumų, nes kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinama visuma bylos aplinkybių, tokių kaip: pirminės informacijos gavimo data bei informacijos pobūdis; atliktų veiksmų renkant duomenis pobūdis; ar pareiškėjas nedelsė atlikti jo kompetencijai skirtus veiksmus ir panašiai¹³³. Kitaip nei privatus subjektas, prokuroras gavęs informaciją iškart negali pasakyti, ar yra pažeistas viešasis interesas, ar ne, todėl jam tenka aiškintis, rinkti duomenis ir įrodinėti viešojo intereso pažeidimą. LAT byloje konstatuota, kad prokuroras nepraleido termino, kadangi buvo privaloma surinkti didelį kiekį įrodančių duomenų: „Byloje nustatyta, kad prokuroras aktyviai rinko, tyrė ir tikrino dokumentus, <...>. Delsimo požymių prokuroro veiksmuose, kaupiant, analizuojant ir sisteminant su nagrinėjamos bylos ginčo

¹³⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 14 d. nutartis“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. kovo 13 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=5c9a288c-53ca-4525-bf8a-13492578799c>.

¹³¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis“, *supra note*, 60.

¹³² „Lietuvos vyriausiojo Administracinio Teismo 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. kovo 13 d., <https://eteismai.lt/byla/225522130058061/A-556-742-07>.

¹³³ „Lietuvos vyriausiojo Administracinio Teismo 2011 m. kovo 4 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. kovo 13 d., <https://eteismai.lt/byla/191916676258294/A-502-590-11>.

*dalyku susijusius duomenis, pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai nenustatė. Į teismą ieškinys paduotas 2006 m. vasario 6 d. Pažymėtina, kad ginčo situacija yra sudėtinga, prokurorui teko surinkti didelį kiekį duomenų, ieškinyje suformuluotas dvidešimt vienas reikalavimas. Dėl to teisėjų kolegija sprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas teisingai įvertino prokuroro galimybę nustatyti viešąjį interesą, jo pažeidimų esmę, taip pat ieškinio padavimo terminą ir objektyviojo kriterijaus pagrindu pagrįstai priėjo prie išvados, jog ieškinio senaties termino eigos pradžia buvo 2006 m. vasario 2 d. ir prokuroras nepraleido šio termino, pareiškęs ieškinį teisme 2006 m. vasario 7 d.*¹³⁴. Taigi, teismų praktikoje pripažįstama, kad esant svarbioms aplinkybėms, duomenų tikslinimui ir papildomų įrodymų rinkimui skirtas laikas nelaikomas kaip nepagrįstas laiko švaistymas. Tokiose situacijose svarbiausia nustatyti, ar konkrečiu metu su turimais duomenimis buvo įmanoma identifikuoti viešojo intereso pažeidimą, ar ne. Pasitaiko atvejų, kai besikreipiantis subjektas akcentuoja ginčo klausimų sudėtingumą, didelę bylos medžiagos apimtį ir pan., tačiau tai teisėjų kolegijos vidiniu įsitikinimu nėra objektyvios ir svarbios priežastys, kad būtų nepaisoma procesinio termino praleidimo¹³⁵. Vadinasi, tik ypač svarbiomis aplinkybėmis procesiniai terminai gali būti atnaujinami.

Prokuroras yra universalus viešojo intereso gynimo subjektas, kuris gali ginti viešąjį interesą bet kurioje teisinėje srityje, kurioje tik nustatomas viešojo intereso pažeidimas. Prokurorui, besikreipiančiam dėl viešojo intereso gynimo, privaloma sąlyga yra ta, kad kreipiantis jis turi būti įsitikinęs, kad pažeidimas susijęs su viešuoju interesu. Dažnu atveju, viešąjį interesą ginantiems prokurorams nelengva identifikuoti viešojo intereso būvimą įvairiose srityse, ne vien dėl to, kad viešojo intereso sampratos nėra, bet ir dėl to, kad jie turi tik teisinį išsilavinimą, kurio ne visuomet pakanka norint teisingai identifikuoti viešąjį interesą ir jo pažeidimą. Dėl tokių priežasčių prokuroras kreipiasi į atitinkamas institucijas dėl papildomos informacijos. Tačiau, kol prokuroras įsitikina, ar viešasis interesas buvo pažeistas, ar ne, gali praeiti ir procesiniai terminai. Todėl teisminei praktikai numatytos tam tikros taisyklės, kuriomis vadovaujamosi dėl terminų taikymo kiekvienu konkrečiu atveju. Terminai skaičiuojami tik nuo to momento, kai surenkama pakankamai faktinių duomenų, kurių pagrindu prokuroras atlieka situacijos teisinį vertinimą ir priima sprendimą. Tokiais atvejais turėtų būti tobulinamas bendradarbiavimas įvairiose valstybinėse institucijose, kad informacija greičiau atsirastų prokuroro žinioje ir jis galėtų imtis tinkamų priemonių viešojo intereso apgynimui, nepraleidžiant procesinių terminų.

¹³⁴„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 28 d. nutartis“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=818d0e60-1de1-4927-b2ae-9b2d7c448ba6>.

¹³⁵„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. lapkričio 20d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d., <https://eteismai.lt/byla/148134502982569/A-502-1410-11>.

2.2. Viešojo administravimo subjektų teisė ginti viešąjį interesą

Pagal LR Viešojo administravimo įstatymą valstybinio administravimo subjektais yra laikomos valstybės institucijos, įstaigos, taip pat valstybės tarnautojai ir pareigūnai, valstybinės įmonės ir kt.¹³⁶. Viešojo administravimo subjektai priima įvairius sprendimus, kurie turi tam tikrą poveikį visuomenei ir jos gerovei. Jie atstovauja viešąjį interesą ir jų sprendimai turėtų būti grindžiami objektyviais visuomenės poreikiais.

Įstatymai viešojo administravimo institucijoms suteikia teisę ginti viešąjį interesą, tačiau ne visoms. Viešojo administravimo įstatymas numato, kad nustačius viešojo intereso pažeidimą atitinkamoje srityje viešojo administravimo institucijos privalo nedelsdamos informuoti prokurorą ar kitą subjektą apie galimus viešojo intereso pažeidimus, jei tokia teisė nėra suteikta pačiai institucijai¹³⁷. Pavyzdžiui, teritorijų planavimo valstybinės priežiūros institucijos, nustačius viešojo intereso pažeidimų teritorijų planavimo srityje, turi teisę kreiptis į teismą ar prokuratūrą dėl viešojo intereso gynimo¹³⁸, o tarkim kita institucija dėl viešojo intereso gynimo teisės kreiptis į teismą gali ir neturėti, tačiau jai gali būti suteikta teisė kreiptis įstatymų numatyta tvarka į prokurorą su siūlymu apginti viešąjį interesą. Taigi, teisę kreiptis į teismą turi tik tos institucijos, kurioms yra numatyta tokia teisė įstatymų nuostatuose. Tai patvirtina ir LVAT, kuris numato, kad *„teisę kreiptis į administracinį teismą dėl valstybės ar kitų viešųjų interesų gynimo, taip pat dėl kitų asmenų teisių gynimo įstatymų numatytais atvejais turi asmenys, turintys viešojo administravimo subjektui priskirtus įgaliojimus, įvairios valstybės institucijos, įstaigos, organizacijos, tarnybos ar atskiri tarnautojai. Kitaip tariant, atitinkamo subjekto, paduodančio skundą (prašymą) administraciniam teismui, veiklą ir jo įgaliojimus reglamentuojantys įstatymai turi suteikti jam teisę (priskirti kompetenciją) kreiptis su nurodyto pobūdžio skundu (prašymu) į administracinį teismą“*¹³⁹. Todėl nei viena institucija negali kreiptis į teismą, dėl viešojo intereso gynimo, jeigu tokia teisė įstatymuose jai nėra numatyta. LVAT pažymi, kad institucijai nenurodžius įstatymo, kuriame įtvirtinta jos teisė kreiptis į teismą, toks skundas privalo būti nepriimamas ir nenagrinėtinas teismo: *„Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos nurodo, kad gina viešąjį interesą, tačiau ji nenurodė įstatymo, kuriame būtų įtvirtinta*

¹³⁶ „Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas“, *supra note*, 91.

¹³⁷ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. liepos 12 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://eteismai.lt/byla/108943969242971/A-556-2050-12>.

¹³⁸ „Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas“, LRS, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.453232/asr>.

¹³⁹ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. sausio 15 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://e-teismai.lt/byla/151190657150359/AS-556-26-14>.

teisė šiai institucijai, ginant viešąjį interesą, kreiptis į teismą. Pažymėtina, kad, sprendžiant skundo padavimo priėmimo klausimą, pareiškėjui teigiant, kad jis gina viešąjį interesą, šio teiginio pagrindimui nepakanka vien pateikti argumentus dėl ginamo intereso svarbos. Papildomai turi būti pateikiami įrodymai, jog įstatymai suteikia teisę skundą padavusiam asmeniui kreiptis į teismą, ginant viešąjį interesą. Priešingu atveju, šių įrodymų nepateikus ir teismui nenustačius, kad pareiškėjas turi minėtą teisę, skundą turi būti atsisakoma priimti kaip nenagrinėtiną teismų¹⁴⁰. Taigi, valstybinė institucija gali kreiptis į teismą tik tuo atveju, jeigu tokia teisė jai yra numatyta įstatyme, o papildomai turi ir pagrįsti savo numatytą teisę kreiptis į teismus, nes kitu atveju, prašymas (skundas) bus nepriimamas.

Svarbu paminėti ir tai, kad viešojo administravimo institucijos, turėdamos galimybę rinktis, kur kreiptis dėl interesų gynimo (tiesiogiai į teismą įstatymų numatyta tvarka arba su prašymu į prokurorą, kad būtų apgintas viešasis interesas), gali vilkinti procesą. Institucijos, turėdamos pakankamai duomenų dėl įvykusio pažeidimo, galimai kreipsis į prokuratūrą, pačios nesiimdamos veiksmų, nors įstatymas ir numato joms tokią galimybę. Dėl tokių priežasčių procesas truks nepaaiškinamai ilgai, o galbūt net bus praleisti terminai kreiptis į teismą. Vyriausioji prokurorė S. Petravičienė pateikia pavyzdį, kuris atskleidžia šią situaciją: generalinėje prokuratūroje gautas valstybinės institucijos prašymas ginti viešąjį interesą ir teikti ieškinį dėl neteisėtų statybų miško žemėje ir saugomoje teritorijoje (Brusovankos kaimas, Zarasų rajonas). Šios inspekcijos veiklos sritis yra statybų priežiūra, todėl neracionalu, kai specializuota institucija savo kompetencijos ribose, atlikusi tyrimą ir surinkusi visą bylos medžiagą, neatlieka darbo iki galo – nesiima įstatyme numatytų veiksmų, o perduoda šį darbą prokurorui.¹⁴¹ Taigi, valstybinės organizacijos piktnaudžiauja ir prokurorams nurodo, kad tam tikroje situacijoje viešojo intereso pažeidimo neįžvelgia, todėl ir atsisako kreiptis į teismą pačios, nors viešojo intereso pažeidimo faktas yra akivaizdus.¹⁴² O aplinkybė, jog viešojo intereso gynimas toje pačioje srityje pagal įstatymus gali būti priskirtas ir kitoms valstybės institucijoms, nesusiaurina tam tikros institucijos teisių ir neriboja jos galimybių ginti viešąjį interesą ir jokiais būdais nesudaro pagrindo valstybės institucijai nusišalinti ar kitaip faktiškai nevykdyti konkrečiai jai įstatymiškai priskirtos veiklos¹⁴³. Vadinasi, pastebėjus viešojo intereso pažeidimą, bet kuriam valstybės ar savivaldybės subjektui

¹⁴⁰ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. sausio 4 d. nutartis“, *supra note*, 84.

¹⁴¹ Stasė Petravičienė, „Viešojo intereso gynimo problemos“, (pranešimas konferencijoje Viešasis interesas ir jo gynimas, 2016), žiūrėta 2020 m. Kovo 1 d., <http://lzta.lt/wp-content/uploads/2016/02/Viesasis-interesas-ir-jo-gynimas-internetinis-psl.pdf>.

¹⁴² „Prokurorams kliudoma garantuoti piliečių teisinę apsaugą“, *supra note*, 129.

¹⁴³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 4 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://eteismai.lt/byla/3603256739988/3K-3-109/2012>.

pirmiausia reikėtų prisiimti savo pareigas, o ne ieškoti, kam perduoti šią pareigą – ginti viešąjį interesą. Valstybės ar savivaldybių institucijos savo kompetencijos ribose turi daugiau galimybių greičiau nei prokuroras identifikuoti viešojo intereso pažeidimą tam tikrose situacijose. Dėl išvardintų priežasčių prokurorai turi begales bylų, susijusių su viešojo intereso gynimu ar valstybinių institucijų turimų teisių nevykdymu.¹⁴⁴

Ankščiau aptartos LR ABTĮ ir LR CPK teisės normos, numatančios subjektus, galinčius kreiptis į teismus, yra blanketinės, kadangi jos nepateikia aiškių, konkrečių subjektų, galinčių ginti viešąjį interesą (išskyrus prokurorą kaip subjektą, kuris turi vienareikšmišką teisę kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo bet kurioje srityje). Pateiktos teisės normos nurodo tik galimybę subjektams kreiptis į teismą, tačiau konkrečiai neišdėsto, kurie subjektai gali būti priskirtini konkrečiai subjektų grupei. Todėl tam tikrų valstybinių institucijų priimtuose nuostatuose yra pateikiamos taisyklės, susijusios su viešojo intereso gynimu teisme. Kadangi aplinkai padaroma žala neabejotinai yra laikoma visos visuomenės ir valstybės viešuoju interesu, todėl aplinkos apsaugos srityje teisė ginti viešąjį interesą suteikta nemažai institucijų, kurių įgaliojimai dėl kreipimosi į teismą taip pat numatyti kituose teisės aktuose, pvz.:

- LR aplinkos ministerija gali pareikšti ieškinius, kai padaryta žala valstybės interesams¹⁴⁵;
- Lietuvos geologijos tarnyba turi teisę pareikšti ieškinius neracionaliai ar neteisėtai naudojantiems žemės gelmes¹⁴⁶;
- Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai gali teikti ieškinius dėl jos žalos atlyginimo¹⁴⁷;
- Valstybiniai saugomų teritorijų pareigūnai ir Vyriausybės įgaliotos institucijos turi teisę paduoti teismui ieškinius dėl saugomoms teritorijoms ar paveldui priskirtiniems objektams padarytos žalos atlyginimo¹⁴⁸;
- Valstybiniai miškų pareigūnai turi teisę pareikšti ieškinius teismui, kai žala yra padaryta miškui, kaip aplinkos objektui¹⁴⁹ ir kt.

¹⁴⁴ „Prokurorams kliudoma garantuoti piliečių teisinę apsaugą“, *supra note*, 129.

¹⁴⁵ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės Nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 13 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.63171/asr>.

¹⁴⁶ „Dėl Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 13 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.179269/asr>.

¹⁴⁷ „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas“, LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 13 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.171182/asr>.

¹⁴⁸ „Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas“, LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 11 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5627/asr>.

¹⁴⁹ „Lietuvos Respublikos Miškų įstatymas“, *supra note*, 42.

Taigi, yra institucijų turinčių įgaliojimus ginti viešąjį interesą, tačiau ar visos jos pagal savo kompetenciją sąžiningai imasi veiksmų ginti aplinką – abejojama.

Ne visos viešojo administravimo institucijos turi įgaliojimus kreiptis į teismus ir ne visos turėdamos įgaliojimus sąžiningai juos vykdo, todėl prokurorams vis dar tenka didelis krūvis. Manytina, kad valstybinės institucijos, dirbdamos savo kompetencijos srityje, gali lengviau atpažinti viešojo intereso pažeidimus, todėl reikėtų įpareigoti institucijas, pastebėjus viešojo intereso pažeidimą, imtis tam tikrų priemonių. Taip pat būtų galima plėsti viešojo administravimo subjektų, galinčių kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo, ratą. Tačiau visiems be išimties administravimo subjektams suteikti tokias teises nepatartina, kadangi tokiu atveju gali kilti viešojo administravimo subjektų kompetencijos atribojimo problemų. Be to, galėtų kilti rizika dėl bandymų kreiptis į teismus peržengiant savo kompetencijos ribas ir tuo apsunkinant teismų veiklą.

2.3. Suinteresuotos visuomenės teisė ginti viešąjį interesą

Viena iš svarbiausių teisinių aplinkos apsaugos gynimo priemonių yra „visuomenės, t. y. viešojo intereso gynimas teisme, kai ūkinėje ar kokioje nors kitoje žmogaus (antropogeninėje) veikloje pažeidžiami aplinkosaugos reikalavimai arba yra tikimybė, kad tokie pažeidimai gali atsirasti ateityje“¹⁵⁰.

Suinteresuotos visuomenės dalyvavimas aplinkosaugoje apima ne tik fizinių asmenų, bet ir asociacijų, organizacijų vaidmenį. Nagrinėjant suinteresuotos visuomenės teises kreiptis į teismą aplinkosauginiais klausimais, būtina apžvelgti suinteresuotos visuomenės sampratą. Suinteresuotai visuomenei apibūdinti gali būti vartojamos skirtingos sąvokos: „suinteresuotas fizinis ar juridinis asmuo“, „asociacija“, „visuomeninė organizacija“, „nevyriausybinė organizacija“, „susivienijimas“, „sąjunga“, „draugija“ ir pan.¹⁵¹ Pagal LR AAĮ 1 str. 22 d. suinteresuota visuomenė suprantama kaip: „vienas arba daugiau fizinių ar juridinių asmenų, kuriems daro arba gali daryti poveikį sprendimai, veiksmai ar neveikimas aplinkos ir jos apsaugos bei gamtos išteklių naudojimo srityje arba kurie yra suinteresuoti šių sprendimų procesu“¹⁵². Tai reiškia, kad suinteresuota visuomene laikomos tiesiog fizinių ar juridinių asmenų grupės, kurios yra suinteresuotos dėl tam tikrų galimų poveikių ar sprendimų. Toliau analizuojant LR AAĮ 1 str. 22 d. paaiškinama, kad „asociacijos ir kiti viešieji juridiniai asmenys (išskyrus valstybės ar

¹⁵⁰Monkevičius, *supra note*, 8: 38.

¹⁵¹„Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas“, LRS, žiūrėta 2020 m. vasario 22 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.226938/asr>.

¹⁵²„Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, *supra note*, 41.

savivaldybės, jų institucijų įsteigtus juridinius asmenis), kurie įsteigti teisės aktų nustatyta tvarka ir skatina aplinkos apsaugą, visais atvejais laikomi suinteresuotais asmenimis“.¹⁵³ Vadinasi, asociacijos, organizacijos ir kiti viešieji juridiniai asmenys, veikiantys pagal įstatymų numatytus reikalavimus ir skatinantys aplinkos apsaugos veikimą, visais atvejais pripažįstami suinteresuotais. Suinteresuotos visuomenės samprata pateikiama ir kituose nacionaliniuose įstatymuose, pavyzdžiui: LR TPI 2 str. 20 d. numatyta, kad „visuomenė, kuriai daro įtaką arba gali daryti įtaką rengiamo teritorijų planavimo dokumento sprendiniai ar kuri yra suinteresuota tų sprendinių įgyvendinimu; pagal šį apibrėžimą nevyriausybines organizacijos, padedančios spręsti kraštotvarkos problemas ir veikiančios pagal Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus, laikomos suinteresuotomis organizacijomis“¹⁵⁴; LR Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme, 2 str. 14 d. numatyta, kad: „suinteresuota visuomenė – visuomenė, kuriai daro arba gali daryti poveikį sprendimai, veiksmai ar neveikimas poveikio aplinkai vertinimo srityje arba kuri yra suinteresuota atrankos dėl poveikio aplinkai vertinimo ir (ar) poveikio aplinkai vertinimo procesu <...>“¹⁵⁵. Iš esmės, nacionaliniai įstatymai suinteresuotos visuomenės sampratą apibūdina panašiai, tiesiog skirtingose teisinėse srityse. Galime konstatuoti, kad Lietuvoje suinteresuota visuomene laikomas vienas ar daugiau fizinių ar juridinių asmenų, kuriems daro arba gali daryti poveikį tam tikri veiksmai, neveikimas ar sprendimai, arba kurie yra suinteresuoti šių sprendimų procesu. O asociacijos ir kiti viešieji juridiniai asmenys, kurie įsteigti teisės aktų nustatyta tvarka ir veikia aplinkos apsaugos srityje, visada pripažįstami suinteresuota visuomene.

Suinteresuotos visuomenės samprata pateikiama ir Orhuso konvencijoje: „Visuomenė, kuriai daro įtaką arba gali daryti įtaką aplinkosaugos srityje priimami sprendimai arba kuri yra suinteresuota sprendimų priėmimo procesu; pagal šį apibrėžimą nevyriausybines organizacijos, padedančios spręsti aplinkosaugos problemas ir veikiančios pagal nacionalinių įstatymų reikalavimus, laikomos suinteresuotomis organizacijomis“¹⁵⁶. Pagal Orhuso konvencijoje pateikiama sampratos išaiškinimą, suinteresuota visuomene laikomi asmenys, rodantys pakankamą suinteresuotumą nesiejant to su jų subjektinių teisių arba interesų pažeidimu, arba kaip alternatyva – subjektai, manantys, kad buvo pažeista kokia nors jų teisė¹⁵⁷. Taigi, tarptautinė teisė suinteresuotą visuomenę apibrėžia tiesiog kaip visuomenę, kuri turi pakankamą suinteresuotumą

¹⁵³ „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, *supra note*, 41.

¹⁵⁴ „Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas“, *supra note*, 40.

¹⁵⁵ „Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo Nr. I-1495 pakeitimo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 3 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/50d9f9405d8711e7a53b83ca0142260e>.

¹⁵⁶ „Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimančios sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“, *supra note*, 114.

¹⁵⁷ Monkevičius, *supra note*, 8: 43.

nesiejant to su jų subjektinėmis teisėmis ar interesais; arba tokie subjektai, kurie mano, kad buvo pažeista jų subjektinė teisė ar interesas.

Tuo tarpu Lietuvoje suinteresuotos visuomenės pagrindinė teisė ginti viešąjį interesą aplinkosaugos srityje įtvirtinta LR Aplinkos apsaugos įstatyme, kuriuo užtikrinama suinteresuotos visuomenės, fizinių ar juridinių asmenų teisė, įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą.¹⁵⁸ Kaip jau buvo minėta anksčiau, visi bendrieji teisės aktai nustato teisę kreiptis į teismus tik suinteresuotiems subjektams, kurių pažeista subjektinė teisė arba įstatymo saugomas interesas. O dėl viešojo intereso gynimo gali kreiptis tik įstatyme numatyti subjektai, kuriems tokia teisė yra suteikta. Visuomeninės organizacijos, įsteigtos teisės aktų nustatyta tvarka, visada pripažįstamos suinteresuota visuomene, galinčia kreiptis į teismus. Tačiau pavieniams fiziniams ar juridiniams asmenims teisė kreiptis į teismą aplinkosauginiais klausimais nėra suteikiama, jeigu to nenumato įstatymai. LAT byloje tai pažymima: „*Privatus asmuo, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, neturi teisės kreiptis į teismą tam, kad būtų apgintas viešasis interesas, nes įstatymų leidėjas siekė sukoncentruoti viešojo intereso gynimą profesionalių ir tam specialiai valstybės įgaliotų subjektų rankose.*“¹⁵⁹ Negalima sakyti, kad privatus asmuo niekuo negali prisidėti prie viešojo intereso gynimo. Jis turi teisę apie pažeistą ar galimai pažeidinėjamą viešąjį interesą informuoti atitinkamas institucijas, kurios turi įstatymuose numatytas teises jį ginti.

Taigi, Lietuvos nacionalinėje teisėje suinteresuota visuomenė gali kreiptis į teismą tik įstatymų numatytais atvejais, kai jiems daro arba gali daryti poveikį tam tikri veiksmai, neveikimas ar sprendimai arba kurie yra suinteresuoti šių sprendimų procesu, o visuomeninės organizacijos ir kiti viešieji juridiniai asmenys, kurie įsteigti teisės aktų nustatyta tvarka ir veikia aplinkos apsaugos srityje, visada pripažįstami suinteresuota visuomene, galinčia kreiptis į teismus.

2.3.1. Visuomenės galimybės kreiptis į teismus vadovaujantis Orhuso konvencija

Lietuvos įstatymuose teisė ginti viešąjį interesą aplinkosaugos srityje pripažįstama tik įstatymų numatytiems subjektams, kurių pažeistos subjektinės teisės ir privatūs interesai, o taip pat teisė suteikiama ir suinteresuotoms visuomeninėms organizacijoms, padedančioms spręsti aplinkosaugos problemas, tačiau kitokioms visuomeninėms organizacijoms ar suinteresuotiems subjektams teisė ginti viešąjį interesą nesuteikiama. Išsamiau analizuojant suinteresuotos

¹⁵⁸ „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“, *supra note*, 41.

¹⁵⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugpjūčio 20 d., nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. kovo 30 d., <https://eteismai.lt/byla/151841028249503/e3K-3-198-969/2018>.

visuomenės galimybes kreiptis į teismą aplinkosauginiais klausimais, svarbu nagrinėti tarptautinės Orhuso konvencijos 9 straipsnį, kadangi jis yra pagrindinis ir pamatinis straipsnis, reglamentuojantis teisę keiptis į teismus suinteresuotai visuomenei.

Orhuso konvencijos 9 str. 1 d. yra užtikrinama asmens teisė kreiptis į teismą dėl informacijos suteikimo apie aplinką, ar jau gauto atsakymo pakartotinės peržiūros¹⁶⁰. Visais atvejais, kai asmuo mano, kad į jo prašymą suteikti informaciją apie aplinką nebuvo atsakyta arba buvo atsakyta jo manymu netinkamai ar atsisakyta išvis pateikti informaciją, jis gali ginti savo pažeistas teises ir kreiptis į administracinių ginčų komisiją ar teismą, taip pat į Seimo kontrolierių įstaigą.¹⁶¹

Pagal Orhuso konvencijos 9 str. 2 d. užtikrinama suinteresuotos visuomenės teisė skųsti jau priimtą institucijos sprendimą, veiksmus ir neveikimą atsižvelgiant į Orhuso konvencijos 6 str., kuris numato visuomenės dalyvavimą priimant tam tikrus sprendimus konkrečiose veiklose. Vadovaujantis Orhuso konvencijos 9 str. 2 d. pripažįstama, kad suinteresuota visuomeninė organizacija turi teisę kreiptis į teismą tik tam tikrais atvejais. LVAT praktikoje tai taip pat pažymėta: „Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2 dalis atitinkamais atvejais gali suteikti teisę visuomenei organizacijai kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo“¹⁶². Bet pažymima ir tai, kad: „Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2 dalis gali būti tiesiogiai taikoma tik sprendimams, veiksams ar neveikimui, patenkančiam į Konvencijos 6 straipsnio taikymo sritį. Tai aiškiai matyti iš Konvencijos 9 straipsnio 2 dalies autentiškų tekstų anglų ir prancūzų kalbomis, kuriais teismas iš principo ir pirmiausia turi vadovautis<...>“.¹⁶³ Visuomeninės organizacijos teisę kreiptis į teismus įgyja tik tuomet, jeigu tam tikri veiksmai gali turėti didelį poveikį aplinkai. Galinčių turėti didelį poveikį aplinkai veiklos rūšių sąrašas pateiktas Orhuso konvencijos I priede. Vadinasi, tik dėl šiame sąrašė išvardintų veiklos rūšių galima kreiptis į teismą siekiant apginti viešąjį interesą aplinkosaugos srityje. LVAT numato, kad vadovaujantis „9 straipsnio 2 dalimi, <...> visuomeninės organizacijos, padedančios spręsti aplinkosaugos problemas, veikiančios pagal nacionalinių įstatymų reikalavimus, turi teisę ginti viešąjį interesą kreipiantis į administracinį teismą aplinkosaugos srityje, t. y. su aplinkos elementais – oru, atmosfera, vandeniu, dirvožemiu,

¹⁶⁰ „Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“, *supra note*, 114.

¹⁶¹ „Orhuso konvencijos įgyvendinimo ataskaitos forma pagal sprendimą Nr. IV/4 (ECE/MP.PP/2011/2/Add.1)“, LRV, žiūrėta 2020 m. kovo 9 d., https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/Ataskaitos_projektas_2019.pdf.

¹⁶² „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis“, LITEKO, žiūrėta 2020 m. sausio 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesaspredimupaieska/tekstas.aspx?id=b615a3b8-897e-498a-986d-443e971ffeb5>.

¹⁶³ *Ibid*

žeme, kraštovaizdžiu, gamtos objektais, biologine įvairove – susijusioje srityje“¹⁶⁴. Taigi, kreiptis į teismą galima tik dėl tokių svarbių aplinkosauginių sričių. Manoma, kad Lietuvoje aplinkosaugos problemos suprantamos gana siaurai, kas sudaro prielaidas tam, kad suinteresuotai visuomenei būtų sudėtinga pasinaudoti Orhuso konvencijos suteikiama galimybe kreiptis į teismus. LVAT vienoje iš savo bylų yra pasisakęs, kad „*pareiškėjas negali grįsti savo teisės ginti viešąjį interesą, <...>, Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2 dalimi, kadangi ginčijamas atvejis dėl veiklos pobūdžio ir masto nepatenka į Konvencijos 6 straipsnio veikimo sritį. <...> paveldotvarkos klausimais.*“¹⁶⁵ Taigi, net architektūros paveldotvarka nėra pripažįstama kaip aplinkosaugos elementas, nors architektūros paveldas, kaip jokia kita kultūros paveldo rūšis, yra nuolatiniam sąlytyje su visuomene¹⁶⁶. Todėl iš esmės aplinkos problemos yra suprantamos siaurąja prasme ir tam tikri aplinkoje esantys objektai ir jų pažeidimų ginčijimas atmetamas kaip nesvarbus. Pagal LR Konstituciją, natūrali gamtinė aplinka, o ypatingai vertingos vietovės yra visuotinę reikšmę turinčios nacionalinės vertybės, o tiksliau – viešasis interesas. Tai reiškia, kad viešuoju interesu ginamos ypač vertingos vietovės, turinčios istorinę, mokslinę, archeologinę reikšmę.¹⁶⁷ Europos Sąjungos institucijų, įstaigų ir organų pateikiamuose pranešimuose dėl teisės kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais¹⁶⁸ buvo pasisakyta, kad atsižvelgiant į aplinkosauginių organizacijų vaidmenį aplinkos srityje, užtikrinant viešųjų interesų, tokių kaip oro kokybė, vandens kokybė, biologinė įvairovė ir pan. apsaugą, teisių pažeidimo doktriną taikančios valstybės narės turėtų ją taikyti taip, kad būtų užtikrinta, jog aplinkosauginei organizacijai būtų suteikta teisė pareikšti ieškinį dėl sprendimų, veikimo ir neveikimo, kurie daro ar gali daryti žalą aplinkai.¹⁶⁹ Todėl manytina, kad Lietuvos įstatymų, Orhuso konvencijos bei ES direktyvos neatitikimai tam tikrais atvejais turėtų būti sprendžiami taikant jų nuostatas tiesiogiai. Teismai, pripažindami arba paneigdami konkretaus suinteresuoto subjekto teisę ginti viešąjį interesą, turėtų vadovautis įstatymo analogija, bendraisiais teisės principais bei teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijais.¹⁷⁰

¹⁶⁴ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. kovo 16 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. sausio 26 d., https://eteismai.lt/byla/101374016775838/AS-143-59-06_LVAT_2006-03-16.

¹⁶⁵ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. vasario 21 d., nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., <https://eteismai.lt/byla/91946810448810/A-525-18-11>.

¹⁶⁶ Jolita Butkevičienė, *Lietuvos architektūros paveldotvarka: netektys ir atradimai* (Mokslo monografija, 2014), 7, https://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2014/09/2014_J.-Butkeviciene.-Paveldotvarka_26p.pdf.

¹⁶⁷ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. liepos 4 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2020 m. vasario 17 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta498/content>.

¹⁶⁸ „2017 m. gegužės 3 d. Komisijos komunikatas, Komisijos pranešimas dėl teisės kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais“, *supra note*, 119.

¹⁶⁹ *Ibid*

¹⁷⁰ Monkevičius, *supra note*, 8: 38.

Pagal Orhuso konvencijos 9 str. 3 d. visuomenė turi teisę ginčyti ir privačių asmenų, valdžios institucijų, pareigūnų veiksmus ar neveikimą, kuriais pažeidžiami aplinkos apsaugą reglamentuojantys teisės dokumentai, o taip pat kiekviena šalis turi užtikrinti, „kad visuomenės atstovai, atitinkantys nacionaliniuose įstatymuose numatytus kriterijus, jeigu tokie yra, galėtų administracine arba teismo tvarka kreiptis dėl privačių asmenų arba valstybės institucijų, pažeidžiančių nacionalinių įstatymų nuostatas, susijusias su aplinkosauga, veiksmų arba neveikimo užginčijimo“.¹⁷¹ Tai reiškia, kad Orhuso konvencija suteikia galimybę kiekvienai valstybei narei nusistatyti tam tikrus reikalavimus subjektams norintiems kreiptis į teismus aplinkosauginiais klausimais. Svarbu pabrėžti, kad Orhuso konvencija tiesiogiai netaikoma, todėl teismas savo nacionalinėje teisėje priiminėjęs sprendimus privalo atsižvelgti į šios konvencijos 9 str. 3 d. numatytus tikslus¹⁷². Vadinasi, Orhuso konvencija neturi tiesioginio poveikio asmenims, todėl ji nesuteikia teisės kreiptis į teismus vadovaujantis tik ja. Orhuso įgyvendinimo vadove yra numatyta, kad valstybės narės neprivalo suteikti teisės pareikšti ieškinį kiekvienam visuomenės atstovui (*actio popularis*) ar kiekvienai nevyriausybinei organizacijai, todėl kiekviena šalis asmeniškai priima tam tikras sąlygas ar reikalavimus subjektams, norintiems kreiptis į teismus aplinkos apsaugos klausimais. Tokia tvarka nereiškia, kad valstybės turi galimybę nukrypti nuo Orhuso konvencijos keliamo tikslo – suteikti plačią galimybę kreiptis į teismą. Tokios nuorodos reiškia, kad valstybės siekia šio tikslo skirtingais būdais, atsižvelgiant į savo nacionalinę teisę. Normose nurodyti kriterijai negali būti nustatyti ypatingai griežtai, kad jie užkirstų kelią kreiptis į teismą visiems ar beveik visiems subjektams, įskaitant nevyriausybinės organizacijas. Tai pažymi ir Teisingumo Teismas priimdamas sprendimą, „<...> *prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas turi aiškinti kiek įmanoma atsižvelgdamas tiek į šios konvencijos 9 straipsnio 3 dalies tikslus, tiek į tikslą užtikrinti veiksmingą teisminę Sąjungos teise suteikiamų teisių apsaugą, kad aplinkos apsaugos organizacija, kaip antai Lesoochranárske zoskupenie, turėtų galimybę teisme ginčyti sprendimą, priimtą pasibaigus administracinei procedūrai, kuri gali pažeisti Sąjungos aplinkos teisę*“.¹⁷³ Vadinasi, kiekviena valstybė privalo numatyti tokias nacionalinės teisės nuostatas, kad jos garantuotų kuo didesnę galimybę kreiptis į teismus aplinkos apsaugos klausimais.

¹⁷¹ „Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimančiam sprendimams ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“, *supra note*, 114.

¹⁷² „2011 m. kovo 8 d. sprendime byloje Nr. C-240/09 Lesoochranárske zoskupenie VLK prieš Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky“, EUR-LEX, žiūrėta 2020 m. kovo 13 d., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:130:0004:0005:LT:PDF>.

¹⁷³ *Ibid*

Svarbu paminėti ir direktyvą 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti), kurios 12 str. numatyta teisė fiziniams ar juridiniams asmenims prašyti imtis tam tikrų veiksmų, jeigu jie: „a) paveikti arba gali būti paveikti dėl žalos aplinkai, arba b) turintys pakankamą interesą priimant aplinkosauginius sprendimus, susijusius su žala, arba kita vertus, c) pareiškiantys apie teisės pažeidimą, jei valstybės narės administracinių pažeidimų kodeksas reikalauja to kaip būtinos sąlygos, <...>“¹⁷⁴. Taigi, tiek direktyvoje, tiek konvencijoje subjektai gali kreiptis į teismus panašiomis aplinkybėmis.

Suinteresuotos visuomenės galimybės kreiptis į teismus aplinkosaugos srityje numatytos tarptautinėje, ES ir Lietuvos nacionalinėje teisėje. Tarptautinė Orhuso konvencija tiesiogiai netaikoma, todėl visos nuostatos privalo būti perkeltos į nacionalinę teisę, kuria vadovaujantis, suinteresuotai visuomenei būtų suteikiamos kuo platesnės galimybės kreiptis į teismus. Orhuso konvencija nustato viešojo intereso – aplinkos apsaugos – gynimo pagrindą, o per nacionalinę teisę ir jos įgyvendinimą turi būti užtikrinama, kad šio intereso gynimas būtų realus ir efektyvus¹⁷⁵. Tačiau konvencijos netaikymas tiesiogiai sukelia tam tikrų sunkumų. Suteikus galimybę pačioms valstybėms savo nacionalinėje teisėje priimti nuostatas reglamentuojančias galimybes kreiptis į teismus netiesiogiai suvaržė suinteresuotos visuomenės teises šioje srityje, kadangi nacionalinė teisė neužtikrina tokių plačių teisių, kokias norėjo nustatyti pati Orhuso konvencija. LR AAI reglamentuota teisė suinteresuotai visuomenei ginti viešąjį interesą tesimuose, tačiau tik įstatymų nustatyta tvarka, o tuo tarpu Orhuso konvencija įpareigoja, kad kiekviena šalis užtikrintų, jog visuomenės nariai atitinkantys nacionalinės teisės kriterijus, jeigu tokie yra, galėtų pasinaudoti administracinėmis arba teisminėmis procedūromis. Vadinasi, kriterijai gali būti formuojami nacionalinėje teisėje, tačiau neturėtų būti apribojama teisė kreiptis į teismus.

2.3.2. Visuomeninėms organizacijoms keliami reikalavimai kreipiantis į teismus

„Aplinkos srities nevyriausybinių organizacijų yra ypač svarbios užtikrinant, kad būtų vykdomos aplinkos teisėje nustatytos pareigos“¹⁷⁶. Nors ir būtina stengtis suteikti kuo platesnes galimybes suinteresuotai visuomenei kreiptis į teismus, konvencijos numatyta galimybė

¹⁷⁴ „2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti)“, EUR-LEX, žiūrėta 2020 m. kovo 12 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32004L0035>.

¹⁷⁵ Rasa Ragulskytė-Markovienė, „Europos Sąjungos aplinkos teisė: raida ir perspektyvos“, *Teisė* 78 (2011): 100.

¹⁷⁶ „2017 m. gegužės 3 d. Komisijos komunikatas, Komisijos pranešimas dėl teisės kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais“, *supra note*, 119.

valstybėms pačioms numatyti tam tikrus reikalavimus, asociacijų, visuomeninių organizacijų teisės ginti viešąjį interesą realizavimas yra ribojamas nacionalinės teisės įstatymų formuluotėmis. Išanalizavus Orhuso konvencijos ir Lietuvos nacionalines teisės normas yra akivaizdu, kad suinteresuotos visuomeninės organizacijos, padedančios spręsti aplinkosaugos problemas, veikiančios pagal nacionalinių įstatymų reikalavimus, turi teisę ginti viešąjį interesą kreipiantis į administracinę teisimą aplinkosaugos srityje¹⁷⁷. Tačiau, nors tokia teisė visuomeninėms organizacijoms ir yra suteikta, šioje srityje vis tiek kyla nemažai problemų ir sunkumų, siekiant organizacijai kreiptis į teisimą dėl viešojo intereso gynybos.

Kiekvienu atveju svarbu nustatyti, ar visuomenei organizacijai yra suteikta teisė ginti viešąjį interesą teisme. Todėl teismų praktikoje yra išskiriamos sąlygos, padedančios lengviau identifikuoti suinteresuotą organizaciją. LVAT apibendrinime išskirtos šios sąlygos:

1. Visuomeninė organizacija, siekianti pasinaudoti teise kreiptis į teisimą dėl viešojo intereso gynimo turi būti suinteresuota.
2. Visuomeninės organizacijos teisė ginti viešąjį interesą turi būti numatyta įstatyme.
3. Visuomeninė organizacija, kuri kreipiasi į teisimą dėl viešojo intereso gynimo, turi būti įsteigta nacionalinių įstatymų nustatyta tvarka ir vykdyti savo veiklą pagal Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus.¹⁷⁸

Pradedant nuo suinteresuotumo kriterijaus pakartotina, kad „Teisę kreiptis teisminės gynybos aplinkos apsaugos srityje Orhuso konvencija suteikia ne kiekvienam, o tik suinteresuotam subjektui“¹⁷⁹. Taigi, organizacijos visuomet priskiriamos suinteresuotai visuomenei, jeigu jos vykdo aplinkosauginę veiklą įstatymų numatyta tvarka. Tą patį numato ir ES direktyva 2004/35/EB: „Nevyriausybinių organizacijų, skatinančių aplinkos apsaugą ir atitinkančių nacionalinės teisės aktų reikalavimus, interesas laikomas pakankamas“¹⁸⁰. Pakankamą suinteresuotumą dėl visuomeninių organizacijų yra pažymėjęs ir ESTT, kuris pasisako, kad Orhuso konvencija aiškiai nurodo, kad nevyriausybinių organizacijos jau ir taip laikomos turinčiomis „pakankamą interesą“. Byloje *C-115/09 Bund für Umwelt und Naturschutz*

¹⁷⁷ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. liepos 9 d., nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. vasario 16 d., <https://eteismai.lt/byla/4884424243636/AS-556-388-08>.

¹⁷⁸ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, 2009 m. kovo 18 d. apibendrinimas, nagrinėjant bylas pagal viešąjį interesą ginančių subjektų skundus (prašymus)“, *Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo biuletenis* 16 (2009): 345-347, https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/16_apibendrinimas.pdf.

¹⁷⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 16 d., nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. kovo 30 d., <https://eteismai.lt/byla/136911949151092/3K-3-112/2013>.

¹⁸⁰ „2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti)“, *supra note*, 174.

*Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen eV prieš Bezirksregierung Arnsberg*¹⁸¹ (paprastai vadinamą „Trianel byla“) patvirtinta, kad aplinkos apsaugos organizacijos turi teisę kreiptis į peržiūros procedūrą teisme arba kitoje įstatymų nustatytoje nepriklausomoje ir nešališkoje įstaigoje, kad užginčytų sprendimų, veiksmų ar neveikimo materialinį ar procesinį teisėtumą.¹⁸²

LVAT taip pat pažymi, jog nevyriausybinė organizacija tam, kad ji būtų laikoma suinteresuota visuomene, be kitų reikalavimų, taip pat privalo spręsti aplinkosaugos problemas, skatinti aplinkos apsaugą bei atitikti reikalavimus pagal nacionalinę teisę, veikti pagal nacionalinių įstatymų reikalavimus.¹⁸³ Šie kriterijai vertinami kiekvienu atveju, kai į teismą kreipiasi asociacija ar organizacija.

Atvejai, kai galima ginti viešąjį interesą, visuomet nustatyti įstatymuose. Jeigu tokios teisės įstatyme nėra, vadinasi kreiptis dėl viešojo intereso gynimo negalima. Dauguma suinteresuotos visuomenės, tiek fizinių asmenų, tiek nevyriausybių organizacijų skundai atmetami, nurodant, kad buvo neįrodyta įstatymų suteikiama teisė ginti viešąjį interesą aplinkos srityje, pavyzdžiui: „*Nei Asociacijų įstatymas, nei Statybos įstatymas, nei Teritorijų planavimo įstatymas, nei kiti Lietuvos Respublikos įstatymai pareiškėjui (asociacijai) kreipiantis į teismą, taip pat nagrinėjimo teismuose metu nesuteikė teisės ginti viešąjį interesą, skundžiant išduotą leidimą statybai*“¹⁸⁴. Taigi, jokiais būdais skundas ar prašymas nepriimamas, jeigu įstatyme tokia teisė nėra numatyta. Taip pat paminėtinas ir LR asociacijų įstatymas, kuriame numatyta, kad „asociacija – savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus“¹⁸⁵. Atrodytų, kad asociacija gali ginti viešąjį interesą, nes toks tikslas yra numatytas ją reglamentuojančiame įstatyme, tačiau „*vien pareiškėjo teisinė forma, suponuojanti tikslą ginti į asociaciją susibūrusių asmenų daugeto interesus, jam teisės ginti viešąjį interesą nesuteikia. Vien tai, jog Asociacijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies normoje, kuri savo pobūdžiu yra definicinė (apibrėžiančioji), yra nurodoma, jog asociacija, kaip tokia, turi tikslą (ir yra sutelkta) tenkinti viešuosius interesus, negali būti prilyginama įstatymo numatytiems*

¹⁸¹ „2011 m. Gegužės 12 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas, *Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen eV prieš Bezirksregierung Arnsberg*“, EUR-LEX, žiūrėta 2020 m. kovo 9 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A62009CJ0115>.

¹⁸² *Ibid*

¹⁸³ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugsėjo 23 d. sprendimas“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. kovo 30 d., <https://eteismai.lt/byla/184724607319379/A-520-211-13>.

¹⁸⁴ „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. sausio 19 d., <https://eteismai.lt/byla/257580771622723/A-556-393-10>.

¹⁸⁵ „Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas“, *supra note*, 151.

viešojo intereso gynimo atvejams“¹⁸⁶. Pagal šią išplėstinę teismo kolegijos nutartį, darytina išvada, kad nesvarbu, kad tam tikra asociacija yra sukurta ginti tam tikrus visuomenės interesus, jos ne visuomet gali kreiptis į teismus, kadangi tai privalo būti numatyta įstatymuose, kurie suteiktų joms tokią teisę. Viešasis interesas gali būti ginamas tik įstatymų numatytais atvejais, o asociacija turi teisę ginti viešąjį interesą tik įrodžius savo teisinį pagrindą įtvirtintą įstatymuose. Taigi, sąlyga, kad kreipimosi teisė privalo būti numatyta įstatymuose, taikoma be išlygų.

Pateikiama dar viena sąlyga, kad organizacija galėtų įstatymo numatyta tvarka kreiptis į teismą, ginant viešąjį aplinkos apsaugos interesą – ji turi ginti konkrečiai viešąjį interesą, o ne savo teises ar interesus. Vadinas, kiekvienu atveju, teismas privalės nustatinėti, ar organizacija susiruošė ginti viešąjį interesą, ar ne. Teikiant prašymą turi būti aiškiai įvardintas viešasis interesas, kurį siekiama apginti, o teismas kiekvieną kartą *ad hoc* patikrina pareiškėjo nurodyto viešojo intereso buvimo faktą, atsižvelgiant į konkrečią bylą ir jos aplinkybes. LVAT taip pat yra numatęs, kad „tik, kai pareiškėjas savo skundą grindžia tuo, kas yra reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar jos daliai, vertintina, kad pareiškėjas gina viešą interesą. Pažymėtina, kad viešojo intereso gynimas susijęs ne su konkrečių asmenų teisių ar interesų pažeidimu, bet su neindividualizuotu visuomenės, jos dalies ar tam tikrų asmenų grupių teisių bei interesų pažeidimu“¹⁸⁷. Teismai gali reikalauti, kad pareiškėjas skunde dėl viešojo intereso nurodytų teisės aktų pažeidimus ir kuo konkrečiai pasireiškia viešojo intereso pažeidimas. Tai patvirtinama ir teismų praktikoje: „Teismas, nagrinėdamas administracines bylas, privalo nustatyti, kuo pasireiškia pareiškėjo nurodytas pažeidimas, t. y. kiekvienu konkrečiu atveju nustatyti, ar asmuo, kuris kreipėsi dėl pažeistos teisės (intereso) gynimo, turi jo nurodytas teises (įstatymų saugomus interesus), ar šios teisės (interesai) objektyviai yra pažeisti asmens nurodytu būdu. Tik nustatęs nurodytas aplinkybes, teismas gali apginti pareiškėjo teises <...>. Nenustatęs šių aplinkybių, teismas turi atmesti skundą (prašymą) <...>“¹⁸⁸. Taigi, pareiškėjas, kuris kreipiasi į teismą, privalo ginti viešąjį interesą, saugomą LR įstatymų bei priklausančių visuomenei, o ne jam pačiam priklausančią subjektinę teisę. Šioje situacijoje vėl susiduriama su viešojo intereso neapibrėžtumo problema.

Nevyriausybinių organizacijų ar asociacijų taip pat turi veikti įstatymų numatyta tvarka. Todėl kyla būtinybė nagrinėti LR asociacijų įstatymą¹⁸⁹, kuriame nustatyti reikalavimai ribotos

¹⁸⁶„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugpjūčio 19 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. sausio 15 d., <https://eteismai.lt/byla/25727955051937/A-502-580-13>.

¹⁸⁷„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. kovo 30 d. sprendimas“, *supra note*, 33.

¹⁸⁸„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gruodžio 14 d. nutartis“, ETEISMAI, žiūrėta 2020 m. vasario 6 d., <https://eteismai.lt/byla/20374629930297/eAS-941-602/2016>.

¹⁸⁹„Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas“, *supra note*, 151.

civilinės atsakomybės viešiesiems juridiniams asmenims. Asociacijos turi būti įsteigtos Lietuvos Respublikoje ir veiklą vykdyti šioje teritorijoje; taip pat ji turi turėti bent vieną sąskaitą kredito įstaigoje; asociacijos steigėjais gali būti 18 metų sulaukę veiksniūs fiziniai asmenys ir (ar) juridiniai asmenys; trys asociacijos nariai – tiek minimaliai gali būti steigėjų, todėl mažesnė grupė asmenų negalės įsteigti nevyriausybinės organizacijos ar asociacijos; asociacija privalo būti įregistruota juridinių asmenų registre, kaip tai numato įstatymai.¹⁹⁰ LVAT teismų praktikoje tai patvirtinama: „Asociacija <...> juridinių asmenų registre įregistruota <...> yra ribotos civilinės atsakomybės viešasis, ne pelno siekiantis juridinis asmuo, <...> yra trys steigėjai (vyresni nei 18 metų); iš pareiškėjo pateikto asociacijos <...> narių registracijos žurnalo matyti, jog pareiškėjo kreipimosi į teismą metu <...> bendruomenėje veikė 7 nariai; pareiškėjas asociacija <...> veikia teritoriniu lygmeniu“¹⁹¹. Taigi, tokiais atvejais, kai organizacija atitinka visus reikalavimus, galima teigti, kad ji įsteigta įstatymų numatyta tvarka.

Organizacija, be abejo, turi skatinti aplinkos apsaugą bei padėti spręsti aplinkosaugines problemas. Orhuso konvencijos įgyvendinimo gairėse¹⁹² yra numatyta, kad siekiant išsiaiškinti, ar nevyriausybinė organizacija tikrai veikė aplinkosaugos srityje ir padėjo spręsti aplinkosaugines problemas, gali būti vertinami įvairūs aspektai, pavyzdžiui, įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai, subjekto įstatai, nuostatai bei veikla. Tai patvirtina ir LVAT, kuris pasisako, kad analizuojant klausimą dėl vykdomos ar nevykdomos aplinkosauginės veiklos, turi būti vertinami organizacijos priimti nuostatai, įstatai, reglamentuojantys jos veiklą, taip pat reikia nustatyti ar organizacijos pagrindine vykdoma veikla laikoma aplinkos apsauga¹⁹³. ESTT praktikoje pažymima, kad nacionaliniais teisės aktais galima reikalauti, jog asociacija turėtų numatytą veiklos objektą – gamtos ir aplinkos apsaugą¹⁹⁴. Iš šios formuluotės suprantama, kad nevyriausybinėms organizacijoms keliamas reikalavimas turėti nusistačius išimtinį, dominuojantį aplinkos apsaugos tikslą, kurio yra siekiama. Teisingumo Teismas savo praktikoje yra pažymėjęs, kad nacionalinės teisės aktuose gali būti reikalaujama, kad asociacijos, ketinančios teisiniu būdu ginčyti tam tikrą projektą, tikslas būtų nurodytas kaip susijęs su gamtos ir aplinkos apsauga¹⁹⁵. Taigi, jeigu

¹⁹⁰ „Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas“, *supra note*, 151.

¹⁹¹ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugsėjo 23 d. sprendimas“, *supra note*, 183.

¹⁹² „The Aarhus Convention: An Implementation Guide“, (United Nations Economic Commission for Europe, 2014), UNECE, žiūrėta 2020 m. kovo 15 d., https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/Publications/Aarhus_Implementation_Guide_interactive_eng.pdf.

¹⁹³ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugsėjo 23 d. sprendimas“, *op. cit.*

¹⁹⁴ „Generalinės advokatės Sharpston išvada, pateikta 2009 m. liepos 2 d. Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening prieš Stockholms kommun genom dess marknämnd“, EUR-LEX, žiūrėta 2020 m. vasario 19 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:62008CC0263>.

¹⁹⁵ „Teisingumo Teismo 2009 m. spalio 15 d. sprendimas Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening“, EUROPA, žiūrėta 2020 m. sausio 12 d., <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-263/08&td=ALL>.

pareiškėjas neatitinka *ratione personae* (subjektų) kriterijaus ginti viešąjį interesą, jis negali kreiptis į teismą. Todėl teismai kiekvienu atveju turi išsiaiškinti, ar suinteresuota visuomenė tikrai vykdo veiklą ir sprendžia klausimus, susijusius su aplinkos apsauga. LVAT praktikoje yra pavyzdžių, kurie numato netinkamo tikslo pasekmes: „*Teismas nurodė, kad iš skundo matyti, jog pareiškėjo tikslai – „siekimas atkurti tikrąją Žemaitijos istoriją, kovoti prieš tyčinį tautos skurdinimą, korupciją bei ginti visos Žemaitijos viešą interesą nuo piktavališkų veiksmų“.* Teismas konstatavo, jog ši visuomeninė organizacija nėra organizacija, kuri pagal savo veiklos tikslus ir nuostatus yra organizacija, padedanti spręsti aplinkosaugos problemas, todėl neatitinka paminėtų kriterijų, suteikiančių teisę ginti viešąjį interesą kreipiantis į administracinę teismą aplinkosaugos srityje. Nurodė, kad skundą atsisakytina priimti“¹⁹⁶. Taigi, jeigu organizacijos numatyti tikslai konkrečiai neįvardinami kaip aplinkosauginiai, teismas atsisako priimti skundą. Galima daryti išvadą, kad teismai visuomet turi įvertinti organizacijos veiklos kryptį, kadangi nuo to priklauso, ar prašymas (skundas) gali būti priimamas.

Diskutuojant dėl organizacijos narių skaičiaus, ESTT yra nusprendęs, kad reikalingas narių skaičius negali būti nustatytas tokiu, kad jis prieštarautų tikslui palengvinti suinteresuotai visuomenei kreiptis į teismą. Pavyzdžiui, anksčiau Švedijos nevyriausybinėms organizacijoms keliami reikalavimai buvo akivaizdžiai neatitinkantys konvencijos. Vadovaujantis anksčiau galiojusiais Švedijos įstatymais, aplinkos apsaugos asociacijos turėjo būti aktyvios Švedijoje daugiau nei trejus metus aplinkosaugos srityje ir turėti ne mažiau kaip 2000 narių.¹⁹⁷ ESTT nustatė, kad tai pažeidžia Orhuso konvenciją, nes „*nacionaliniu įstatymu negalima nustatyti tokio narių skaičiaus, kuris prieštarautų Direktyvos 85/337 tikslams, ir visų pirma tikslas palengvinti teisminį projektų, patenkančių į jo taikymo sritį, peržiūrą*“.¹⁹⁸ Šioje byloje teismas nepaisė valstybės numatytų kriterijų ir tenkino organizacijos kreipimąsi nors ir neturėjo numatyto narių skaičiaus. Švedijos įstatymai dėl nevyriausybinių organizacijų galimybės kreiptis į teismą vėliau buvo pakeisti.¹⁹⁹

Taigi, sprendžiant, ar nevyriausybine organizacija laikytina suinteresuota visuomene nagrinėjamos bylos kontekste, yra vertinama visų aplinkybių ir įrodymų visuma. Taip pat vienareikšmiškai galima teigti, kad suinteresuotai organizacijai teikti ieškinį teisme yra numatytos tam tikros ribos, kurios Orhuso konvencijos tekste nebuvo aiškiai numatytos. Ir nors

¹⁹⁶ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. kovo 16 d. nutartis“, *supra note*, 164.

¹⁹⁷ „The Aarhus Convention: An Implementation Guide“, *supra note*, 192.

¹⁹⁸ „2009 m. Spalio 15 d. Teisingumo Teismo sprendimas Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsforening v Stockholms kommun genom dess marknämnd“, *supra note*, 195.

¹⁹⁹ „The Aarhus Convention: An Implementation Guide“, *op. cit.*

nacionaliniuose įstatymuose suinteresuotai visuomenei teisė kreiptis į teismus suteikiama, tačiau negalima sakyti, kad tai įgyvendinti paprasta. Visuomeninei organizacijai keliami tokie reikalavimai, kuriuos gali būti sunku įgyvendinti ar įrodyti. Todėl manoma, kad visuomeninėms organizacijoms suteikta teisė kreiptis į teismus ribojama nacionaliniais teisės aktais.

Apibendrinant antrąją darbo dalį, galime teigti, kad viešojo intereso gynimas pasižymi *inter alia* – baigtiniu sąrašu subjektų, galinčių kreiptis į teismą, kad būtų apgintas viešasis interesas. Viešasis interesas teisme gali būti ginamas tik, kai jį gina įstatymų numatyti subjektai ir tik įstatymų numatytais atvejais. Vadinasi, kiekvienu atveju, teismas privalo įsitikinti, ar subjektas norintis ginti viešąjį interesą atitinka įstatyme numatytus reikalavimus.

Prokurorai turi itin plačias galimybes ginti viešąjį interesą, tačiau jie susiduria su didelio darbo krūvio problema, nes valstybinės institucijos, neįvykdydamos savų funkcijų, jas perduoda prokurorams. Taip pat prokurorai ne visuomet turi specialiųjų žinių, kurių prireikia identifikuojant viešojo intereso pažeidimus, todėl besikreipiant papildomos informacijos į institucijas gali būti praleidžiami procesiniai terminai.

Ne visos viešojo administravimo institucijos turi įgaliojimus kreiptis į teismus, todėl didelis krūvis tenka prokurorams. Valstybinės institucijos piktnaudžiauja įstatymuose numatytais teisėmis ir nesiima ginti viešąjį interesą teisme. Surinktą informaciją institucijos perduoda prokurorams, taip iki galo neatlikdamos savo įstatymuose numatytų teisių.

Suinteresuotos visuomenės galimybės kreiptis į teismus aplinkosaugos srityje pripažįstamos tarptautinėje, ES ir Lietuvos nacionalinėje teisėje. Kadangi tarptautinė Orhuso konvencija tiesiogiai netaikoma, todėl visos nuostatos privalo būti perkeltos į nacionalinę teisę, kuria vadovaujantis suinteresuotai visuomenei būtų suteikiamos kuo platesnės galimybės kreiptis į teismus. Tačiau konvencijos netaikymas tiesiogiai sukelia visuomenei sunkumų, siekiant apginti viešąjį interesą. Lietuvoje norint kreiptis į teismą viena iš pagrindinių sąlygų yra subjektinės teisės ar teisėto intereso pažeidimas, todėl suinteresuotieji neturi galimybių kreiptis į teismą jeigu nėra pažeistos jų teisės ar teisėti interesai, o dėl viešojo intereso gynimo privaloma sąlyga yra ta, kad teisė kreiptis į teismus privalo būti numatyta įstatymuose. Lietuvoje reglamentuota teisė suinteresuotai visuomenei ginti viešąjį interesą tesimuose, tačiau tik įstatymų nustatyta tvarka, o tuo tarpu Orhuso konvencija įpareigoja, kad kiekviena šalis užtikrintų, jog visuomenės nariai atitinkantys nacionalinės teisės kriterijus, jeigu tokie yra, galėtų pasinaudoti administracinėmis arba teisminėmis procedūromis. Vadinasi, kriterijai gali būti formuojami, tačiau neturi būti suvaržoma teisė kreiptis į teismus suinteresuotai visuomenei. Todėl manytina, kad Lietuvos įstatymai vis dar nėra pakankamai suderinti su Orhuso konvencija ir direktyva 2004/35/ET.

Išanalizavus visuomeninių organizacijų galimybes kreiptis į teismus aplinkosauginiais klausimais patvirtinama, kad Lietuvos nacionalinė teisė vis dar nėra suderinta su tarptautine Orhuso konvencija. Lietuvoje teisė ginti viešąjį interesą aplinkosaugos srityje pripažįstama tik suinteresuotoms visuomeninėms organizacijoms, padedančioms spręsti aplinkosaugos problemas, neskaitant kitų suinteresuotų organizacijų ar suinteresuotų subjektų, kurie norėtų apginti viešuosius interesus. Taip pat yra numatytos tam tikros ribos visuomeninei organizacijai teikti ieškinį teisme. Nors nacionaliniuose įstatymuose suinteresuotai visuomenei teisė kreiptis į teismus suteikiama, tačiau ją įgyvendinti sudėtinga. Visuomeninei organizacijai keliami įvairūs reikalavimai, kuriuos gali būti sunku įgyvendinti ar įrodyti. Pagal teismų praktiką, galima daryti išvadą, kad daugelis bylų atmetamos vien dėl tam tikrų reikalavimų neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo.

3. VISUOMENINIŲ ORGANIZACIJŲ GALIMYBIŲ KREIPTIS Į TEISMUS UŽSIENIO ŠALYSE APŽVALGA

Ne tik Lietuva, bet ir „daugelis ES valstybių vis dar neužtikrina Orhuso konvencijos teisės kreiptis į teismą kriterijaus“²⁰⁰. Valstybėse vyrauja įvairios kliūtys, trukdančios suinteresuotiems asmenims kreiptis į teismą dėl aplinkosauginių klausimų. „Aplinka negali kalbėti ar protestuoti pati už save, o piliečiams ir aplinkos apsaugos organizacijoms daugelyje šalių yra kliudoma imtis veiksmų, taikant teisines ar finansines kliūtis“²⁰¹. Kai kuriose šalyse visuomenės nariams, įskaitant nevyriausybinės organizacijas, vis dar nėra suteikiama teisė kreiptis į teismą aplinkos apsaugos klausimais²⁰², kitos valstybės savo nacionalinėje teisėje numačiusios tam tikrus reikalavimus, kuriuos organizacijos ne visuomet sugeba įvykdyti.

Kaip jau buvo minėta, pažangiausia aplinkosaugos demokratijos priemonė šiuo metu yra Orhuso konvencija. Šiandien ši konvencija atlieka daug svarbesnę funkciją negu iš pradžių buvo planuota. Ne tik aplinkos apsauga bendrąja prasme, bet ir pats Orhuso konvencijos nuostatų įgyvendinimas iš esmės tapo viešuoju interesu visose Europos Sąjungos valstybėse narėse ir daugelyje kitų konvenciją pasirašiusių valstybių.²⁰³ Vadovaujantis Orhuso konvencijos suteikiamomis galimybėmis, daugelyje užsienio šalių pastebėtas nemažas poveikis aplinkos apsaugos srityje, kuris padeda apginti viešuosius interesus, kuomet visuomenė ar organizacijos kreipiasi į teismus, kad būtų išvengta aplinkosauginės žalos. Visuomenės veiksmai vaidina svarbų vaidmenį aplinkos teisėje, tačiau, deja, daugelyje valstybių visuomenės teisė kreiptis į teismus aplinkos apsaugos klausimais ribojama. Pasitaiko daug atvejų, kai visuomeninei organizacijai besikreipiant į teismą dėl aplinkosauginių klausimų reikia atitikti nacionaliniuose įstatymuose numatytus reikalavimus, pavyzdžiui: ar visuomeninė organizacija yra veikianti aplinkos apsaugos srityje; ar nepažeidžiami procesiniai terminai; neviršijamos išlaidos (nors ir visi turi teisę kreiptis į teismą, tačiau tik nedaugelis gali sau tai leisti); ar įstatuose įvardintas tikslas – aplinkos apsauga; ar organizacija registruota toje šalyje, kurioje ginčijamas teisės pažeidimo klausimas; ar ji turi

²⁰⁰Peter Hart, „How the Convention being implemented in Germany“, Access to Justice in environmental matters, (2008): 10, žiūrėta 2020 m. kovo 25 d. http://ec.europa.eu/environment/aarhus/pdf/conference_summary.pdf.

²⁰¹John Hontelez, „NGO expectations of national administrations and legal system“, Access to Justice in environmental matters, (2008): 14, žiūrėta 2020 m. kovo 25 d., http://ec.europa.eu/environment/aarhus/pdf/conference_summary.pdf.

²⁰²„The Aarhus Convention: An Implementation Guide“, *supra note*, 192.

²⁰³Žvaigždininė ir Ragulskytė-Markovienė, *supra note*, 9: 385.

numatyta narių skaičių.²⁰⁴ Taigi, visuomeninei organizacijai tenka nemažai įrodyti, kad galėtų kreiptis į teismą.

Dėl galimybės kreiptis į teismą daugelyje šalių pagrindinis dėmesys skiriamas tiesiog „tiesiniui interesui“, kuris reiškia tam tikrų žmonių grupes: paveiktos šalys, suinteresuotosios šalys, suinteresuota visuomenė, subjektai turintys *loqus standi* ar kokią kitą galimybę – kuriems leidžiama apskūsti ar kitaip imtis veiksmų teisme, siekiant užginčyti administracinį sprendimą ar neteisėtą aplinkosauginę veiklą.²⁰⁵ Teisinis interesas apibūdina tai, kas turi teisę apskūsti sprendimą ar tiesiogiai imtis veiksmų teisme, siekiant užginčyti institucijų veiksmus ar neveikimą darantį įtaką aplinkai.

Teisė kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais įvairiose šalyse ir regionuose šiek tiek skiriasi. Kai kurios valstybės nustato savo šalyse tam tikrą reguliavimą, kuriuo leidžia bet kuriam subjektui užginčyti aplinkos srityje kilusius klausimus (*actio popularis*) ir kitos valstybės, kurios apriboja teisminės galimybes, suteikdamos teisę kreiptis į teismą tik tiems visuomenės nariams, kurie gali įrodyti, kad buvo paveiktos jų individualios teisės ar kuriems atsirado tam tikri padariniai ir jie siekia apginti savo subjektinius interesus.

Actio popularis suteikia visiems visuomenės nariams (asmenims, grupėms ar organizacijoms) imtis teisinių veiksmų, siekiant užginčyti aplinkosauginę ar administracinę veiklą, kuri gali kenkti aplinkai. Daugelis valstybių priešinasi *actio popularis*, nes baiminasi, kad užtikrinus neribotą galimybę kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais bus pakenkta teismų sistemos veikimui²⁰⁶. Koks būdas naudojamas konkrečioje valstybėje numatoma jos nacionaliniuose įstatymuose.

Taigi, vienos valstybės savo nacionaliniais įstatymais gali suteikti bet kam kreiptis į teismus, o kitos tai riboja subjektinių teisių pažeidimu ar kitais įstatymuose numatytais reikalavimais. Lietuva, kaip ir daugelis kitų šalių, *actio popularis* nepripažįsta, baimindamasi, kad bus pakenkta teismų sistemai. O dėl visuomeninėms organizacijoms keliamų reikalavimų problematiškumo susiduriama beveik kiekvienoje šalyje.

²⁰⁴„2009 m. spalio 22 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje (Tribunal Superior de Justicia de Murcia (Ispanija) prašymai priimti prejudicinį sprendimą) María Julia Zurita Garcia (C-261/08), Aurelio Choque Cabrera (C-348/08) prieš Delegado del Gobierno en la Región de Murcia“, EUR-LEX, žiūrėta 2020 m. vasario 19 d., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:297:0012:0013:LT:PDF>.

²⁰⁵Janas Darpö, „Principle 10 and Access to Justice“, SSRN, žiūrėta 2020 m. vasario 19 d., https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2985277_code2243139.pdf?abstractid=2985277&mirid=1.

²⁰⁶De Sadeleer, Roller, *supra note*, 10.

3.1.Latvijos Respublikos apžvalga

Latvijos Respublikoje kiekvienas asmuo turi teisę pateikti skundą atsakingai administravimo institucijai arba administraciniam teismui aplinkosaugos bylose, netaikant jokių kitų specialių sąlygų, t. y. skundą galima pateikti, jeigu asmuo mano, kad administraciniu sprendimu arba realiu veiksmu ar neveikimu pažeidžiama aplinka ar gamta ir ją saugantys įstatymai. Taip pat, jeigu tai gali sukelti žalą aplinkai ar bent realią grėsmę aplinkos gerovei.

Orhuso konvencija leidžia nusistatyti suinteresuotos visuomenės interesų pakankumą ir tinkamą teisės pažeidimą pagal nacionalinės teisės reikalavimus. Šie nustatomi kriterijai neturėtų būti suprantami kaip ribojimas suinteresuotai visuomenei kreiptis į teismus. Taip pat nė viena konvencijos nuostata netrukdo šalims nusistatyti tokius reikalavimus, kad būtų suteikiama teisė bet kuriam asmeniui kreiptis į teismą. Todėl Latvijoje naudojamas *actio popularis*, kuris suteikia visuomenei plačias galimybes ginčyti sprendimus dėl aplinkos apsaugos.²⁰⁷ Čia kiekvienas asmuo turi teisę pateikti skundą atsakingai administracinei institucijai arba apeliaciją administraciniam teismui aplinkos klausimais be jokių kitų specialių sąlygų²⁰⁸. Vadinasi, skundas gali būti pateiktas, jei asmuo mano, kad administracinis sprendimas ar realus veiksmas, taip pat aplaidumas pažeidžia aplinką ir gamtą saugančius įstatymus arba gali sukelti žalą aplinkai. Tokia teisė Latvijoje suteikiama išimtinai tik aplinkosaugos srityje, todėl kitais atvejais Latvijoje norintys kreiptis į teismą privalo įrodyti, kad priimtas sprendimas ar tam tikras neveikimas yra susijęs su jo subjektinėmis teisėmis.²⁰⁹

Taigi, Latvijoje pripažįstama galimybė kreiptis į teismą aplinkosauginiais klausimais, vadovaujantis *actio popularis* galimybe, kuomet į teismą gali kreiptis bet kuris, manantis, kad aplinkai grėšią pavojus ar kad buvo pažeisti tam tikri įstatymai. Latvija viena iš nedaugelio šalių, kuri leidžia bet kam kreiptis į teismus aplinkosauginiais klausimais. Kitos apžvelgiamos šalys, kaip ir Lietuva, tokios teisės visuomenei nesuteikia.

²⁰⁷Janas Darpö, „Principle 10 and Access to Justice“, *supra note*, 205.

²⁰⁸„Access to justice in environmental matters – Latvia“, E-JUSTICE, žiūrėta 2020 m. kovo 1d., https://e-justice.europa.eu/content_access_to_justice_in_environmental_matters-300-lv-lt.do?clang=en.

²⁰⁹De Sadeleer, Roller, *supra note*, 10.

3.2. Austrijos Respublikos apžvalga

Austrijoje suinteresuotos visuomenės galimybės kreiptis į teismus aplinkosauginiais klausimais numatytos nacionaliniuose įstatymuose, tačiau šį suteikiama teisė apribota individualių interesų pažeidimu.

Austrijoje bendra taisyklė dėl teisės kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais yra tokia, kad tik „administracinio proceso šalys“ turi teisę pareikšti ieškinį. O proceso „šalis“ yra apibrėžiama kaip subjektas, dalyvaujantis bylos procese dėl individualių teisių ar interesų. Norint įgyti proceso šalies statusą reikia, kad subjektinė teisė jau būtų pažeista arba ją galimai ištiks realus pavojus. Visuomenė (susidedanti iš atskirų piliečių, vietos grupių ir nevyriausybinių organizacijų ar asociacijų) neturi teisinės galios administracinėse procedūrose, susijusiose su visuomenės aplinkosaugos interesais. Galiojantys Austrijos įstatymai numato tik teisę pareikšti ieškinį dėl individualių teisių, kurios iš esmės nesusijusios su viešaisiais interesais, nors kartais asmeninis ir viešasis interesai gali ir sutapti. Nevyriausybinių organizacijų neturi nuolatinių teisių jokiose su aplinka susijusiose administracinėse bylose, išskyrus poveikio aplinkai vertinime ir taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo procedūrose. Pagal vyraujančią aukščiausiųjų teismų praktiką ir vyraujančią Austrijos administracinės teisės advokatų bei mokslininkų nuomonę, nevyriausybinių organizacijų neturi realių teisių, kuriomis galėtų remtis²¹⁰, šalia savo konkrečių procesinių teisių. Austrijoje tik suinteresuoti asmenys, kuriems gali kilti asmeninės žalos, turi teisę kreiptis į teismą aplinkosaugos srityje. Jų teisė į teisingumą apsiriboja individualiais interesais, tokiais kaip sveikata ir nuosavybė, bet ne aplinkos bendraisiais interesais (tokiais kaip oras, triukšmas, vandens kokybė). Taigi, visuomeninės organizacijos neturi teisės ir galimybės kreiptis į teismus, dėl bendrųjų interesų, jei tai nepažeidžia konkrečiai tos organizacijos interesų.²¹¹

Taigi, Austrijoje suinteresuota visuomenė ribojama individualiais interesais, o dėl bendrųjų gėrių tokių kaip aplinkos apsauga, grynas oras, švarus vanduo, jos kreiptis negali. Teisė reikšti savo nuomonę suteikiama tik poveikio aplinkai vertinime ir taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo procedūrose.

²¹⁰ „Access to justice in environmental matters - Austria“, E-JUSTICE, žiūrėta 2020 m. kovo 1d., https://e-justice.europa.eu/content_access_to_justice_in_environmental_matters-300-at-lt.do?clang=en.

²¹¹ *Ibid*

3.3. Danijos Karalystės apžvalga

Danijoje suinteresuotai visuomenei teisė kreiptis į teismą yra garantijų rinkinys, leidžiantis piliečiams ir nevyriausybinėms organizacijoms kreiptis į nacionalinius teismus siekiant apsaugoti jiems ypatingai svarbią aplinką.

Danija turi gana liberalią teisinę sistemą, leidžiančią asmenims ir (arba) visuomeninėms organizacijoms kreiptis į teismą dėl įvairių aplinkosauginių klausimų. Danijoje pateikiama daug ir aiškios informacijos apie tai, kaip reikia ir kaip galima ginti aplinką. Informacija pateikiama dienraščiuose, internetiniuose puslapiuose ir kituose informacijos dalinimosi šaltiniuose. Todėl visuomenės dauguma žino, kaip pateikti skundus dėl aplinkos problemų, pavyzdžiui, informacija pateikiama piliečių portaluose dėl taršos²¹², žemės ūkio taršos²¹³, triukšmo²¹⁴ ir atliekų²¹⁵. Danijoje asmenims, norintiems kreiptis į teismą dėl aplinkosauginių klausimų, reikia pateikti prašymą, kuriame aiškiai ir pagrįstai atsispindėtų tam tikras pažeidimas. Žinoma, čia reikalaujama įrodyti ir pakankamą suinteresuotumą. Vadinasi ne kiekvienas gali kreiptis į teismą, o tik tas, kas yra suinteresuotas. Danijoje nėra *actio popularis*, kuris suteiktų visiems kas nori galimybę kreiptis į teismą. Suinteresuotos asmenų grupės turi teisę kreiptis į teismą dėl aplinkosauginių klausimų, tačiau kiekvienu konkrečiu atveju turi būti nustatinėjamas pakankamas suinteresuotumas. Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais galima kreiptis į teismą tik dėl didelio poveikio aplinkai. Čia atsižvelgiama į Orhuso konvenciją, kuri skirta kreiptis į teismus ne tik dėl poveikio aplinkai vertinimo ir taršos integruotos prevencijos leidimų išdavimo procedūru, bet ir dėl kitokių aplinkosauginių klausimų. Danijoje taikomi papildomi specialūs reikalavimai suinteresuotai visuomenei, norinčiai kreiptis į teismą: ieškinyje nagrinėjamas klausimas turi būti susijęs su visuomeninės organizacijos numatytais tikslais, taip pat beveik visur reikalaujama, kad organizacija veiktų savo įstatų ribose. Vadinasi, Danijoje, labai panašiai kaip ir Lietuvoje, teisė suteikiama tik suinteresuotiems asmenims ir tik įstatymų numatytais atvejais bei atitinkant įstatymų numatytus reikalavimus.

Danija taip pat suteikia teisę suinteresuotai visuomenei kreiptis į Apeliacijų komisijas, kurios atlieka svarbią aplinkosaugos teisės kontrolės funkciją. Apeliacinė komisija kasmet

²¹² „Industri og forurening Udledning af forurenende stoffer kan skade miljøet“, BORGER DK, žiūrėta 2020 m. vasario 17 d., <https://www.borger.dk/miljoe-og-energi/Forurening/Industri-og-forurening>.

²¹³ „Affald Du skal sortere dit affald og bruge beholdere, genbrugsstationer og ordninger i kommunen“, BORGER DK, žiūrėta 2020 m. vasario 17 d., <https://www.borger.dk/miljoe-og-energi/Affald-og-genbrug/Affaldsordninger>.

²¹⁴ „Støj“, MST, žiūrėta 2020 m. vasario 17 d., <https://mst.dk/luft-stoej/stoej/saerligt-for-borgere-om-stoej/hvad-er-stoej/hvem-skal-kan-goere-noget-ved-stoejen/hvem-kan-jeg-klage-til/>.

²¹⁵ „Affald“, BORGER DK, žiūrėta 2020 m. vasario 17 d., <https://www.borger.dk/miljoe-og-energi/Affald-og-genbrug/Affaldsordninger>.

nagrinėja daugybę bylų, susijusių su aplinkosauga. Tokiu būdu ji suteikia tikrą palengvėjimą teismų sistemai. Taip pat reikia pažymėti, kad Danijoje kreipimasis į Aplinkos apsaugos agentūrą yra dažnesnis atvejis nei ieškiniai bendrosios kompetencijos teismuose. Tokia padėtis leidžia daryti išvadą, kad apeliacijų komisijos yra labai priimtinos aplinkosauginėms asociacijoms. Apskritai, specializuoti administraciniai teismai arba specialieji administraciniai padaliniai įprastuose teismuose vaidina svarbiausią vaidmenį, atsižvelgiant į aplinkos apsaugos asociacijų veiksmus.²¹⁶

3.4. Nyderlandų Karalystės apžvalga

Nyderlandų Karalystėje suinteresuotai visuomenei suteikiama teisė kreiptis į teismą tik esant pakankamam suinteresuotumui ir manant, kad tam tikri sprendimai turi tiesioginį poveikį jų interesams.

Kreiptis į teismą dėl sprendimo užginčijimo gali paduoti tik ta šalis, kurios interesai yra tiesiogiai susiję su sprendimu dėl aplinkos apsaugos²¹⁷. Įvairios visuomeninės organizacijos gali naudotis teismine peržiūros tvarka, kai sprendimas (licencija, leidimas) gali paveikti jų atstovaujamus bendruosius interesus (aplinkos apsaugą). Nyderlanduose įstatymų leidėjas gana lengvai suteikia galimybę kreiptis į administracinius teismus plačiu mastu, kai kalbama konkrečiai apie teisinį ieškinį dėl poveikio aplinkai vertinimo ar taršos integruotos prevencijos leidimų. Kiekvienas, kuris dalyvauja procese, turi teisę paduoti apeliaciją Valstybės tarybos Administracinės teisės skyriui, bet visuomeninės organizacijos procese gali užginčyti tik galutinį sprendimą. Organizacija visais atvejais privalo būti suinteresuota bei savo nuostatuose nurodžiusi aplinkosauginės veiklos kryptį. Pažymima, kad aplinkosaugos organizacija negali apibrėžti savo tikslų per plačiai ar per siaurai. Organizacijai apibrėžus savo tikslus taip, kad jie būtų „saugantys viso pasaulio aplinką“, negali būti leista kreiptis teismus, o per siauriai apibrėžus tikslus taip pat gali būti neleidžiama kreiptis į teismą.²¹⁸ Nuo 2005 m. spalio mėnesio, Nyderlandų Karalystėje administracinio proceso įstatymas nebeturi *actio popularis*, tačiau teisės aktuose aplinkos klausimais vis tiek nurodoma, kad ne tik suinteresuotoji šalis, bet ir kiekvienas turi teisę pateikti savo nuomonę dėl tam tikrų sprendimų.

²¹⁶De Sadeleer, Roller, *supra note*, 10.

²¹⁷Jonathan Verschuuren, „The Role of the Judiciary in Environmental Governance in The Netherlands“, SSRN, žiūrėta 2020 m. vasario 16 d., https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1291263_code90358.pdf?abstractid=1291263&mirid=1.

²¹⁸Marseille, Jans, *supra note*, 11.

Taigi, Nyderlanduose vyraujanti teisinė sistema reikalauja tam tikro suinteresuotumo bei, kaip ir kitos valstybės, numato papildomus kriterijus, kuriuos visuomeninės organizacijos privalo atitikti.

Apibendrinant trečiąją darbo dalį, galima teigti, kad visuomeninės organizacijos vaidina bene svarbiausią vaidmenį aplinkos apsaugoje visose valstybėse, tačiau yra nemažai šalių, kuriose organizacijoms vis dar gana sunku kreiptis į teismus dėl aplinkos apsaugojimo. Nors Orhuso konvencija siekia suteikti visuomenei kuo didesnes galimybes kreiptis į teismus, tačiau daugelyje šalių visuomeninės organizacijos susiduria su įvairiais sunkumais. Kai kuriose šalyse teisė kreiptis į teismus neribojama, o kitose vis dar nėra suteikiama teisė kreiptis į teismą aplinkos apsaugos klausimais. Dauguma valstybių savo nacionalinėje teisėje yra reglamentavusios tam tikrus reikalavimus, kuriuos organizacijos ne visuomet sugeba įvykdyti. Pastebėtina, kad valstybėse keliami panašūs reikalavimai: organizacija turi būti įsteigta nacionalinių įstatymų nustatyta tvarka; vykdyti aplinkosauginę veiklą; organizacijos teisė ginti viešąjį interesą turi būti numatyta įstatyme; visuomeninė organizacija turi būti suinteresuota; turėti tam tikrą narių skaičių ir pan. Visgi, valstybės turėtų vadovautis tik tokiomis teisinėmis nuostatomis, kurios pagal Orhuso konvenciją nesiaurintų, o praplėstų visuomenės galimybes kreipiantis į teismus. Tačiau konvencijos suteikiama galimybė kiekvienai valstybei savo nacionalinėje teisėje apsibrėžti reikalavimus dėl kreipimosi į teismus visuomeninėms organizacijoms sukelia tam tikrus apribojimus, kurie varžo įstatymuose suteiktas teises kreiptis į teismus. Taigi, galima teigti, kad daugumoje šalių, kaip ir Lietuvoje, visuomeninėms organizacijoms suteikta teisė kreiptis į teismą yra ribojama nacionalinių teisių nuostatomis.

IŠVADOS

1. Pateikti vieną konkrečią viešojo intereso sampratą yra netikslinga, kadangi ji vis vien būtų gana abstrakti ir neapimtų visų galimų visuomenės gyvenimo atvejų. Viešasis interesas turėtų būti suprantamas kaip tai, kas įstatymais saugoma ir yra objektyviai reikšminga, vertinga tuometinei visuomenei. Viešasis interesas aplinkosaugos santykiuose pripažįstamas kaip Konstitucijos saugomas visuomenės interesas, kuriuo siekiama saugoti gamtinę aplinką nuo bet kokio žalingo poveikio. Aplinkosauga yra neišvengiamai susijusi su viešuoju interesu, kadangi ji stengiasi apsaugoti ir užtikrinti tinkamą aplinką, o aplinka ir tam tikri jos komponentai yra laikomi viešojo intereso ginamomis vertybėmis, kurios svarbios kiekvienam visuomenės nariui. Galima vienareikšmiškai teigti, kad aplinkosaugos sritis yra susijusi su viešuoju interesu.

2. Viešojo intereso gynimas pasižymi *inter alia* – baigtiniu sąrašu subjektų, galinčių kreiptis į teismą, kad būtų apgintas viešasis interesas. Išskiriami trys pagrindiniai subjektai: 1) Prokuroras, turintis itin plačias galimybes ginti viešąjį interesą, tačiau jis ne visuomet turi reikiamų specialiųjų žinių, kad galėtų greitai ir teisingai identifikuoti viešąjį interesą ir jo pažeidimą. Dėl šių priežasčių yra kreipiamasi į specialiųjų žinių turinčias institucijas dėl informacijos patikslinimo, o tokiu būdu gali būti praleidžiami procesiniai kreipimosi į teismą terminai. 2) Viešojo administravimo institucijos, kurios ne visos turi įgaliojimus kreiptis į teismus, o tos, kurios turi tokias teises, ne visuomet jomis pasinaudoja, todėl vis dar didelis krūvis tenka prokurorams. Valstybinės institucijos dirbdamos savo kompetencijos srityje greičiau ir lengviau atpažįsta viešojo intereso pažeidimus. Institucijos turi veikti savo kompetencijos ribose ir identifikavusios viešojo intereso pažeidimą bei turėdamos įstatyme numatytą teisę kreiptis į teismą turėtų neperdavinėti bylos duomenų prokurorams, nes jie turi ir taip didelį darbo krūvį. 3) Suinteresuota visuomenė, kurios galimybės kreiptis į teismus aplinkosaugos srityje numatytos tarptautinėje, ES ir Lietuvos nacionalinėje teisėje. Tarptautinė Orhuso konvencija tiesiogiai netaikoma, todėl suteikus galimybę pačioms valstybėms savo nacionalinėje teisėje priimti nuostatas reglamentuojančias galimybes kreiptis į teismus netiesiogiai suvaržė suinteresuotos visuomenės teises šioje srityje, kadangi nacionalinė teisė neužtikrina tokių plačių teisių, kokias norėjo nustatyti pati Orhuso konvencija. Lietuvoje reglamentuota, kad suinteresuota visuomenė ginti viešąjį interesą tesimuose gali, tačiau tik įstatymų nustatyta tvarka, o tuo tarpu Orhuso konvencija įpareigoja, kad kiekviena šalis užtikrintų, jog visi visuomenės nariai galėtų pasinaudoti administracinėmis arba teisminėmis procedūromis. Visuomeninės organizacijos, veikiančios pagal įstatymų numatytus reikalavimus ir vykdančios aplinkosauginę veiklą, visuomet laikomos

suireresuotomis. Pagal konvenciją visuomeninės organizacijos atitinkančios nacionalinės teisės kriterijus, jeigu tokie yra, gali kreiptis į teismus. Lietuvoje keliami kriterijai netiesiogiai apriboja Orhuso konvencijoje numatytas plačias galimybes kreiptis į teismus aplinkosauginiais klausimais. Todėl Lietuvos įstatymai vis dar nėra pakankamai suderinti su Orhuso konvencija ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/35/ET.

3. Daugelyje šalių visuomeninėms organizacijoms vis dar sunku kreiptis į teismus dėl aplinkos apsaugojimo. Orhuso konvencija siekia atverti visuomenei didesnes galimybes kreiptis į teismus, tačiau didžiojoje dalyje šalių, kaip ir Lietuvoje, susiduriama su įvairiais sunkumais. Konvencijos suteikiama galimybė kiekvienai valstybei savo nacionalinėje teisėje apsibrėžti reikalavimus dėl kreipimosi į teismus sukelia tam tikrus apribojimus suinteresuotai visuomenei. Šalyse keliami panašūs reikalavimai, pvz.: organizacija turi būti įsteigta nacionalinių įstatymų nustatyta tvarka; vykdyti aplinkosauginę veiklą; organizacijos teisė ginti viešąjį interesą turi būti numatyta įstatyme; visuomeninė organizacija turi būti suinteresuota. Būtent dėl šių reikalavimų neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo daugelis bylų ir yra atmetamos. Taigi, nors valstybės turėtų siekti kuo labiau praplėsti suinteresuotos visuomenės galimybes kreipiantis į teismus, tačiau viešojo intereso gynimas aplinkosaugos srityje tiek užsienio šalyse, tiek Lietuvoje yra netiesiogiai ribojamas teisės nuostatų.

Ginamasis teiginys pasitvirtino – dabartinis teisinis reglamentavimas neužtikrina pakankamo viešojo intereso apgynimo aplinkosaugos srityje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Europos Sąjungos teisės aktai

1. „1972 m. Jungtinių Tautų Žmogaus aplinkos konferencijos deklaracija“. UN. Žiūrėta 2020 m. sausio 16 d. <http://www.un-documents.net/aconf48-14r1.pdf>.
2. „2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas“. EUR-LEX. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32003L0035>.
3. „2003 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/4/EB dėl visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką“. EUR-LEX. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:32003L0004>.
4. „2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti)“. EUR-LEX. Žiūrėta 2020 m. kovo 12 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32004L0035>.
1. „2017 m. gegužės 3 d. Komisijos komunikatas, Komisijos pranešimas dėl teisės kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais“. EUR-LEX. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11d. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0818\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0818(02)&from=EN).
2. „Generalinės Asamblėjos visuotinė žmogaus teisių deklaracija“. LRS. Žiūrėta 2020 m. kovo 29 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=32wf4x93&documentId=TAIS.278385&category=TAD>.
3. „Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“. LRS. Žiūrėta 2020 m. vasario 20 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.133597>.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

4. „Dėl Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2020 m. kovo 13 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.179269/asr>.

5. „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2020 m. sausio 6 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.72290/asr>.
6. „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2019 lapkričio 17 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E2780B68DE62/asr>.
7. „Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2020 m. kovo 13 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.171182/asr>.
8. „Lietuvos Respublikos architektūros įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2020 sausio 10 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ea80d52054f211e7846ef01bfff9b64>.
9. „Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.226938/asr>.
10. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“. LRS. Žiūrėta 2020 m. vasario 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr>.
11. „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“. LRS. Žiūrėta 2020 m. vasario 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.162435/asr>.
12. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“. TAR. Žiūrėta 2019 lapkričio 17 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr>.
13. „Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2020 m. vasario 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.72292/asr>.
14. „Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2019 lapkričio 17 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B8B6AFC2BFF1/asr>.
15. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. LRS. Žiūrėta 2020 m. sausio 18 d. <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.
16. „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymas“. LRS. Žiūrėta kovo 22d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.207678>.
17. „Lietuvos Respublikos miškų įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2019 lapkričio 28 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5D6D055CC00C/asr>.
18. „Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto paveldo apsaugos įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2019 lapkričio 17 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BC8AEE9D9F8/asr>.
19. „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2019 gruodžio 27 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5956/asr>.
20. „Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2020 m. kovo 11 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5627/asr>.

21. „Lietuvos Respublikos seimo kontrolierių įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2020 m. kovo 7 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.69069/asr>.
22. „Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2020 m. sausio 8 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FA13E28615F6/asr>.
23. „Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2020 m. vasario 3 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.453232/asr>.
24. „Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2019 lapkričio 17 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.26B563184529/asr>.
25. „Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2020 m. vasario 3 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0BDFFD850A66/asr>.
26. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės Nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2020 m. kovo 13 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.63171/asr>.
27. „Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2020 m. vasario 8 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.167905/asr>.
28. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo Nr. I-1495 pakeitimo įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2020 m. kovo 3 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/50d9f9405d8711e7a53b83ca0142260e>.

Užsienio teisės aktai

29. Constitución Española. SENADO. Žiūrėta 2020 m. sausio 18 d. http://www.senado.es/constitu_i/indices/consti_ing.pdf.
30. Constitution of the Portuguese Republic. DRE. Žiūrėta 2020 m. sausio 18 d. <https://dre.pt/constitution-of-the-portuguese-republic>.

Specialioji literatūra

31. Butkevičienė Jolita. *Lietuvos architektūros paveldotvarka: netektys ir atradimai*. Mokslo monografija, 2014. https://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2014/09/2014_J.-Butkeviciene.-Paveldotvarka_26p.pdf.

32. Krivka, Egidijus. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009.
33. Kvietkauskas, Vytautas. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.
34. Marcijonas Antanas, Sudavičius Bronius. *Ekologinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 1996.
35. Mikelėnas, Valentinas. *Civilinis procesas pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 1997.
36. Monkevičius Eduardas, Miškinis Algimantas, Meškys Linas ir kt. *Aplinkosaugos teisė. Vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2011.
37. Ragulskytė-Markovienė, Rasa. *Aplinkos teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005.
38. Vėbra, Evaldas. *Aplinkos apsauga ir darnaus vystymosi politika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
39. Žvaigždininė Indrė ir Ragulskytė-Markovienė Rasa. „Teisė kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais: įgyvendinimo galimybių paieška“ iš *Teisės viršenybės link*, Bronius Sudavičius (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2019). http://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2019/06/teisės_virsenybes_link_145x205mm_INTERNETUI_geras.pdf.

Moksliniai straipsniai

40. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis“. *Administracinė jurisprudencija* 26 (2014): 176. https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/lvat_biuletenis_26.pdf.
41. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, 2009 m. kovo 18 d. apibendrinimas, nagrinėjant bylas pagal viešąjį interesą ginančių subjektų skundus (prašymus)“. *Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo biuletenis* 16 (2009): 345-347. https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/16_apibendrinimas.pdf.
42. Administracinių teismų praktika, „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis“. *Administracinė jurisprudencija* 1, 11 (2007): 241. https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/lvat_biuletenis_11.pdf.
43. Gumbys, Jaunius. „Public interest: problem of conceptualisation“. *Socialiniai mokslai* 1, 51 (2006): 16.
44. Korsakaitė, Diana. „Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas“. *Ekonomika* 76 (2006): 43.
45. Krivka, Egidijus. „Viešojo intereso gynimo problemos civiliniame procese“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2006. <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2664/2468>.

46. Krivka, Egidijus. „Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje“. *Jurisprudencija, mokslo darbai*, 10, 100 (2007): 18.
47. Kūris, Egidijus. „Viešasis interesas: teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija“. *Notariatas*, 13 (2012): 48.
https://www.notarurumai.lt/site/download?file=5b105c1fb128bNotariatas_Nr13.pdf&path=%2Fimages%2Fpublications.
48. Mackonis, Adolfas. „Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė“. *Teisės problemos* 2, 64 (2009): 94-95.
49. Mikalauskaitė – Šostakienė, Kristina. „Administracinių teisinių ginčų, kylančių aplinkosaugos srityje, neteisminio nagrinėjimo problemos“. *Mokslinių straipsnių rinkinys visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 6 (2011): 177.
50. Monkevičius, Eduardas. „Aplinkosaugos santykių teisinio reguliavimo problemos“. *Jurisprudencija, mokslo darbai* 10, 112 (2013): 7-9.
51. Monkevičius, Eduardas. „Viešojo intereso gynimo problema, aplinkosaugos ginčiuose“. *Socialinių mokslų studijos* 1, 1 (2009): 38-40.
52. Petravičienė, Stasė. „Viešojo intereso gynimo problemos“. Pranešimas konferencijoje Viešasis interesas ir jo gynimas, 2016. Žiūrėta 2020 m. Kovo 1 d. <http://lzta.lt/wp-content/uploads/2016/02/Viesasis-interesas-ir-jo-gynimas-internetinis-psl..pdf>.
53. Ragulskytė-Markovienė, Rasa. „Europos Sąjungos aplinkos teisė: raida ir perspektyvos“. *Teisė* 78 (2011): 100.
54. Raižys, Dainius. „Viešojo intereso gynimas planuojant teritorijas : perspektyvinės tendencijos“. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 10, (2013): 224.
55. Šileikis, Egidijus. „Savivaldos teisė: aktualūs aiškinimo ir įgyvendinimo klausimai“. *Teisė* 42 (2002): 35.
56. Trumpulis, Ugnius. „Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas“. *Socialinių mokslų studijos* 4,8 (2010): 217–231.
57. Trumpulis, Ugnius. „Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas“. *Socialinių mokslų studijos*, 2, 6 (2010): 134-231.

Užsienio literatūra

58. „Access to justice in environmental matters - Austria“. E-JUSTICE. Žiūrėta 2020 m. kovo 1d. https://e-justice.europa.eu/content_access_to_justice_in_environmental_matters-300-at-lt.do?clang=en.

59. „Access to justice in environmental matters – Latvia“. E-JUSTICE. Žiūrėta 2020 m. kovo 1d. https://e-justice.europa.eu/content_access_to_justice_in_environmental_matters-300-lv-lt.do?clang=en.
60. „Generalinės advokatės Sharpston išvada, pateikta 2009 m. liepos 2 d. Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening prieš Stockholms kommun genom dess marknämnd“. EUR-LEX. Žiūrėta 2020 m. vasario 19 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:62008CC0263>.
61. „The Aarhus Convention: An Implementation Guide“. United nations economic commission for Europe, 2014. UNECE. Žiūrėta 2020 m. kovo 15 d. https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/Publications/Aarhus_Implementation_Guide_interactive_eng.pdf.
62. Darpo Janas. „Principle 10 and Access to Justice“. SSRN. Žiūrėta 2020 m. vasario 19 d. https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2985277_code2243139.pdf?abstractid=2985277&mirid=1.
63. De Sadeleer Nicolas, Roller Gerhard. „Access to Justice in Environmental Matters“. EUROPA. Žiūrėta 2020 m. vasario 19 d. http://ec.europa.eu/environment/aarhus/pdf/accesstojustice_final.pdf.
64. Feintuck, Mike. „The Public Interest in Regulation“, 2004.
65. John Hontelez, „NGO expectations of national administrations and legal system“. Access to Justice in environmental matters, 2008. Žiūrėta 2020 m. vasario 19 d. http://ec.europa.eu/environment/aarhus/pdf/conference_summary.pdf.
66. Jonathan Verschuuren, „The Role of the Judiciary in Environmental Governance in The Netherlands“. SSRN. Žiūrėta 2020 m. vasario 16 d. https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1291263_code90358.pdf?abstractid=1291263&mirid=1.
67. Marseille, A. T., Jan H. Jans, „The Role of NGO’s in Environmental Litigation Against Public Authorities: Some Observations on Judicial Review and Access to Court in the Netherlands“. SSRN. Žiūrėta 2020 m. vasario 17 d. https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1677819_code728091.pdf?abstractid=1677819&mirid=1.
68. McLean Iain, McMillan Alistair. *Concise Oxford Dictionary of Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2003.

69. Peter Hart, „How the Convention being implemented in Germany“. Access to Justice in environmental matters, 2008. Žiūrėta 2020 m. kovo 25 d. http://ec.europa.eu/environment/aarhus/pdf/conference_summary.pdf.
70. S. H. Gifis. Law Dictionary, 4th ed. New York: Barron's Educational Services, 1996.
71. Sills David. *International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York: The Macmillan Company & The Free Press, London: Collier Macmillan, 1972.
72. Sorauf F. J. The Public Interest Reconsidered. *The Journal of Politics* 4 (1957): 616-639.
73. Губский, Е.Ф. *Философский энциклопедический словарь*. Москва: Инфра-М, 2006.

Internetinės svetainės

74. „Affald Du skal sortere dit affald og bruge beholdere, genbrugsstationer og ordninger i kommunen“. Borger DK. Žiūrėta 2020 m. vasario 17 d. <https://www.borger.dk/miljoe-og-energi/Affald-og-genbrug/Affaldsordninger>.
75. „Affald“. Borger DK. Žiūrėta 2020 m. vasario 17 d. <https://www.borger.dk/miljoe-og-energi/Affald-og-genbrug/Affaldsordninger>.
76. „Industri og forurening Udledning af forurenende stoffer kan skade miljøet“. Borger DK. Žiūrėta 2020 m. vasario 17d. <https://www.borger.dk/miljoe-og-energi/Forurening/Industri-og-forurening>.
77. „Prokurorams kliudoma garantuoti piliečių teisinę apsaugą“. Infolex. Žiūrėta 2020 m. kovo 13 d. <https://www.infolex.lt/portal/start.asp?Tema=54&str=58011>.
78. „Støj“. MST. Žiūrėta 2020 m. vasario 17 d. <https://mst.dk/luft-stoej/stoej/saerligt-for-borgere-om-stoej/hvad-er-stoej/hvem-skal-kan-goere-noget-ved-stoejen/hvem-kan-jeg-klage-til/>.
79. „Žmogus ir gamta – neišskiriama visuma“. Būkim vieningi. Žiūrėta 2020 m. kovo 31 d. <https://bukimevieniingi.lt/zmogus-ir-gamta-neisskiriama-visuma/>.
80. Dabartinis Lietuvių kalbos žodynas. Lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 7 d. <http://lkiis.lki.lt/dabartinis>.
81. Orhuso konvencijos įgyvendinimo ataskaitos forma pagal sprendimą Nr. IV/4 (ECE/MP.PP/2011/2/Add.1)“. LRV. Žiūrėta 2020 m. kovo 9 d. https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/Ataskaitos_projektas_2019.pdf.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

82. „Teisingumo Teismo 2012 m. vasario 16 d. sprendimas byloje *Marie-Noëlle Solvay ir kt. prieš Région wallonne*. CURIA. Žiūrėta 2020 m. balandžio 4 d. http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30db7f3089714e40424fb0dd8fd3651c7cbd.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuMb3v0?doclang=LT&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=144570&occ=first&dir=&cid=358027.
83. „Teisingumo Teismo 2009 m. spalio 15 d. sprendimas byloje *Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyening*“. EUROPA. Žiūrėta 2020 m. sausio 12 d. <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-263/08&td=ALL>.
84. „Teisingumo Teismo 2009 m. spalio 22 d. sprendimas byloje *Tribunal Superior de Justicia de Murcia (Ispanija) prašymai priimti prejudicinį sprendimą) María Julia Zurita Garcia (C-261/08), Aurelio Choque Cabrera (C-348/08) prieš Delegado del Gobierno en la Región de Murcia*“. EUR-LEX. Žiūrėta 2020 m. vasario 19 d. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:297:0012:0013:LT:PDF>.
85. „Teisingumo Teismo 2011 m. Gegužės 12 d. sprendimas byloje *Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen eV prieš Bezirksregierung Arnsberg*“. EUR-LEX. Žiūrėta 2020 m. kovo 9 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A62009CJ0115>.
86. „Teisingumo Teismo 2011 m. kovo 8 d. sprendimas byloje *Lesoochránárske zoskupenie VLK* prieš Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky“. EUR-LEX. Žiūrėta 2020 m. kovo 13 d. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:130:0004:0005:LT:PDF>.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

87. „Dėl Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 26 d. nutarimo nuostatos, susijusios su peticijos teise, išaiškinimo“. TAR. Žiūrėta 2020 m. sausio 19 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1620/summary>.
88. „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 21 d. nutartis“. INFOLEX. Žiūrėta 2020 sausio 10 d. <http://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/1708922>.
89. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 19 d. nutartis“. ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. vasario 17 d. <https://eteismai.lt/byla/119276519400340/3K-3-666/2006>.

90. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis“. ETEISMAI. Žiūrėta 2019 gruodžio 12 d. <https://eteismai.lt/byla/82904782932943/3K-3-578/2007>.
91. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 14 d. nutartis“. LITEKO. Žiūrėta 2020 m. kovo 13 d. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=5c9a288c-53ca-4525-bf8a-13492578799c>.
92. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis“. Žiūrėta 2020 m. sausio 11 d. <https://eteismai.lt/byla/60241666373766/3K-3-441/2010>.
93. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 28 d. nutartis“. LITEKO. Žiūrėta 2020 m. sausio 19 d. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=818d0e60-1de1-4927-b2ae-9b2d7c448ba6>.
94. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 4 d. nutartis“. ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. vasario 3 d. <https://eteismai.lt/byla/247254330561560/eAS-65-492/2017>.
95. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 16 d. nutartis“. ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. kovo 30 d. <https://eteismai.lt/byla/136911949151092/3K-3-112/2013>.
96. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis“. ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. sausio 9 d. <https://eteismai.lt/byla/100856020440058/3K-7-414/2014>.
97. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugpjūčio 20 d. nutartis“. ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. kovo 30 d. <https://eteismai.lt/byla/151841028249503/e3K-3-198-969/2018>.
98. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2019 gruodžio 12 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta393/content>.
99. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2019 lapkričio 17 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta293/content>.
100. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2019 lapkričio 17 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta279/content>.
101. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2020 kovo 15 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta275/content>.
102. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2020 m. sausio 18 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta240/content>.
103. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2019 gruodžio 12 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta242/content>.

104. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2020 m. sausio 18 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta214/content>.
105. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2019 gruodžio 12 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta198/content>.
106. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 17 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta218/content>.
107. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2020 m. sausio 19 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>.
108. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 23 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2019 lapkričio 17 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta571/content>.
109. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. liepos 4 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2020 m. vasario 17 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta498/content>.
110. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 13 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2020 m. vasario 3 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta175/content>.
111. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2019 gruodžio 12 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta144/content>.
112. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. lapkričio 23 d. nutartis“. ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. sausio 9 d. <https://eteismai.lt/byla/269794660663770/eI-3636-629/2016>.
113. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. kovo 16 d. nutartis“. ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. sausio 26 d. https://eteismai.lt/byla/101374016775838/AS-143-59-06_LVAT_2006-03-16.
114. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis“. ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. kovo 13 d. <https://eteismai.lt/byla/225522130058061/A-556-742-07>.

115. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. liepos 25 d. nutartis“.
ETEISMAI. Žiūrėta 2019 gruodžio 12 d. <https://eteismai.lt/byla/80195037045192/A-146-335-08>.
116. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. liepos 9 d. nutartis“.
ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. vasario 16 d. <https://eteismai.lt/byla/4884424243636/AS-556-388-08>.
117. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. kovo 30 d. sprendimas“.
INFOLEX. Žiūrėta 2020 kovo 10 d. <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/118111>.
118. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis“.
LITEKO. Žiūrėta 2020 m. sausio 26 d.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b615a3b8-897e-498a-986d-443e971ffeb5>.
119. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 4 d. nutartis“.
ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. kovo 13 d. <https://eteismai.lt/byla/191916676258294/A-502-590-11>.
120. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. lapkričio 20d. nutartis“.
ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. sausio 19 d. <https://eteismai.lt/byla/148134502982569/A-502-1410-11>.
121. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. vasario 21 d. nutartis“.
ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. sausio 24 d. <https://eteismai.lt/byla/91946810448810/A-525-18-11>.
122. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. liepos 12 d. nutartis“.
ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. vasario 3 d. <https://eteismai.lt/byla/108943969242971/A-556-2050-12>.
123. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugpjūčio 19 d. nutartis“.
ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. <https://eteismai.lt/byla/25727955051937/A-502-580-13>.
124. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugsėjo 23 d. sprendimas“.
ETEISMAI. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 25 d. <https://eteismai.lt/byla/184724607319379/A-520-211-13>.
125. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. sausio 15 d. nutartis“.
ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. vasario 3 d. <https://e-teismai.lt/byla/151190657150359/AS-556-26-14>.

126. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gruodžio 14 d. nutartis“. ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. vasario 6 d. <https://eteismai.lt/byla/20374629930297/eAS-941-602/2016>.
127. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. sausio 4 d. nutartis“. ETEISMAI. Žiūrėta 2019 lapkričio 17 d. <https://eteismai.lt/byla/247254330561560/eAS-65-492/2017>.
128. „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis“. ETEISMAI. Žiūrėta 2020 m. sausio 19 d. <https://eteismai.lt/byla/257580771622723/A-556-393-10>.

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA

Veselgaitė G. Viešojo intereso gynimo aplinkosaugos srityje problematika / Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas Dr. L. Meškys. – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo akademija, 2020

Šiuo darbu siekiama identifikuoti pagrindines problemas, kylančias ginant viešąjį interesą aplinkosaugos srityje. Darbe atskleidžiama viešojo intereso samprata ir jos sąsaja su aplinkosauga. Išanalizuojamos pagrindinių subjektų, turinčių teisę kreiptis į teismus, galimybės ginti viešąjį interesą. Apžvelgiami pagrindiniai reikalavimai visuomeninėms organizacijoms, kreipiantis į teismus užsienio šalyse. Darbo pabaigoje formuluojamos išvados, kurios numato problematiką, ginant viešąjį interesą aplinkosaugos srityje.

Reikšminiai žodžiai: viešasis interesas, aplinkosauga, visuomeninės organizacijos.

ABSTRACT IN ENGLISH

Veselgaitė G. Issues of Defending the Public Interest in the Field of Environmental Protection / Master's Degree in Law Final Project. Supervisor Dr. L. Meškys. – Kaunas: Mykolas Romeris University, Public Security Academy, 2020

The aim of this work is to identify the main problems arising while defending the public interest in the field of environmental protection. The paper reveals the concept of public interest and its connection with environmental protection. The power of the main entities entitled to apply to the courts to defend the public interest is analysed. The main requirements for community organizations to apply to courts in foreign countries are reviewed. At the end of the paper, conclusions are drawn, which outline the issues of defending the public interest in the field of environmental protection.

Keywords: public interest, environmental protection, community organisations.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Baigiamojo darbo tema – „Viešojo intereso gynimo aplinkosaugos srityje problematika“. Tyrimo tikslas – išanalizuoti viešojo intereso gynimo aplinkosaugos srityje problematiką. Darbo uždaviniai: atskleisti viešojo intereso sampratą ir jos sąsają su aplinkosauga; išanalizuoti pagrindinių subjektų, turinčių teisę kreiptis į teismus, galimybes ginti viešąjį interesą; apžvelgti pagrindinius reikalavimus visuomeninėms organizacijoms, kreipiantis į teismus Latvijos Respublikoje, Austrijos Respublikoje, Danijos Karalystėje ir Nyderlandų Karalystėje.

Viešojo intereso samprata vis dar nėra vienareikšmiškai apibrėžta, todėl kiekvienu atveju yra sunku atpažinti viešąjį interesą. Aplinka pripažįstama viešuoju interesu, kadangi ji yra visuomenės pamatinė vertybė – teisė į švarią, saugią aplinką. Viešojo intereso gynimas pasižymi *inter alia* – baigtiniu sąrašu subjektų, galinčių kreiptis į teismą, kad būtų apgintas viešasis interesas. Prokurorai dėl didelio darbo krūvio ir specialių žinių trūkumo neužtikrina viešojo intereso gynimo laiku. Ne visos valstybinės institucijos turi įgaliojimus ginti viešuosius interesus, todėl kreipiasi į prokurus, kurie turi ir taip didelius darbo krūvius. Suinteresuotai visuomenei teisė kreiptis į teismus suteikiama, tačiau apribojama nacionaliniais teisės aktais. Lietuvos įstatymai vis dar nėra suderinti su tarptautine Orhuso konvencija, kadangi Lietuvoje teisė ginti viešąjį interesą aplinkosaugos srityje pripažįstama tik subjektams, kurių subjektinės teisės ir privatūs interesai yra pažeisti, o taip pat suinteresuotoms visuomeninėms organizacijoms, padedančioms spręsti aplinkosaugos problemas, neatsižvelgiant į kitas suinteresuotas organizacijas ar suinteresuotus subjektus, kurie norėtų apginti viešuosius interesus. Tiek Lietuvoje, tiek užsienio šalyse suinteresuotos visuomenės galimybės kreiptis į teismus yra ribojamos, nepaisant to, kad tarptautinėje Orhuso konvencijoje yra numatytos plačios galimybės pasinaudoti viešojo intereso procesine garantija.

SUMMARY IN ENGLISH

The topic of the final thesis is "Issues of Defending the Public Interest in the Field of Environmental Protection". The aim of the thesis is to analyse the issues of the public interest defence in the field of environmental protection. In order to achieve this aim, the following objectives were established: to reveal the concept of public interest and its connection with environmental protection; to analyse the power of the main entities entitled to apply to the courts to defend the public interest; to review the main requirements for community organizations applying to the courts in the Republic of Latvia, the Republic of Austria, the Kingdom of Denmark and the Kingdom of the Netherlands.

The concept of public interest is still ambiguously defined, making it difficult to identify the public interest in each case. The environment is recognized as a public interest because it is a fundamental value of society: the right to a clean, safe environment. The defence of public interest is characterized, *inter alia*, by an exhaustive list of entities that can go to court to protect the public interest. Due to the heavy workload and lack of expertise, prosecutors do not provide timely protection of the public interest. Not all public authorities have the power to protect the public interest, so they turn to prosecutors, who already have such a heavy workload. The public concerned has the right to apply to the courts, but it is limited by national law. Lithuanian law is still not in line with the international Aarhus Convention, because in Lithuania the right to defend the public interest in the field of environmental protection is recognized only for entities whose subjective rights and private interests are violated, as well as interested community organizations helping to address environmental issues, without regarding other interested organizations or subjects wishing to defend the public interest. Both in Lithuania and foreign countries, the public's power to apply to court is limited, although the Aarhus International Convention provides for wide access to the public interest procedural guarantee.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2020 - 04 - 07

Kaunas

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Viešojo saugumo akademijos, Aplinkosaugos teisės

(fakulteto/instituto, programos pavadinimas)

Studentė Gintarė Veselgaitė,

(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„Viešojo intereso gynimo aplinkosaugos srityje problematika“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų

metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

Gintarė Veselgaitė
(vardas, pavardė)